

Pol Ina Giruma Karena
Korint
 Damsi Kurisi
 (1 Corinthians)
Vonaviakova

Weni girumina aposol Pol igitumi vitumaghana damsia Korint kwanatuna kamona kurisi. Kunona Pol inae ku Korint ma idima kurisi da ekalesiya nani dobonai ivi karei. Ikuowesi murinai na Korint damsia Keresiyana yawasina ma vitumaghana kamona nuwapoya viya ipanani na Pol igituma kurisi da ita terevimaninisi. Nani maranai Korint na kwanatu ghamanakina ma tuna na Grik damsia i dobuwai, dobona kana vava Akeya. Ma Rome damsia na Korint kamona imakamakai da Akeya kudubina ivivi badei. Ma Korint kana vava irakata da kamona na wawaya ivivi gimagimara ma waka ipeyari kirakai da tuna na mura dobona. Ma bade i kiki yawasina ikayokayotatei, vipekana wapawapa kamosiya irakata, ma ku tepana i vitumaghana bogii ma bogiyyai da sawara yamoyamonisi irurunomesi.

Pol ina kayowana ghamana da nuwapoya viya iti sisiyei kurisi. Nuwapoyisi na weni, Keresiyana vibogebogena, vipekana wapawapa vitumaghana damsia kamosiya, tavine, ikikava Keresiyana inakovi da mena berona ma mena biibiina, vokavara maninina ketana, Kanuma Vovokaravina ina puyo, ma ikikava wawaya rabobowai ina vomiiri. Nuwagiura ghamana ivi debei da Keriso Varana Biibiina na weni notasi iteremaninini.

Sapta 13 na wawaya peyarisi iakova bubuni ma mara nonowa iyavi, kamona na nuwaviina isisiyei ma ivona da God ina puyo kiimatanina na nuwaviina.

Pol ina nota weni nakanani irereghi.

Sapta 1:1-9 Giruma ivotawei.

Sapta 1:10 da ku 4:21 Vibogebogena Keresiyana kamosiyai.

Sapta 5:1 da ku 7:40 Vipekana wapawapa ma tavine.

Sapta 8:1 da ku 11:1 Keresiyana ma iyavo kava ke iti tumaghana.

Sapta 11:2 da ku 14:40 Keresiyana i vokavakavara ketana maninina.

Sapta 15:1-58 Keriso rabobowai ivomiiri ma vitumaghana damsi bade rabobowai ina vomiiiri.

Sapta 16:1-4 Verena Keresiyana vivikamyuwisi Judiya kamonai kubiisi.

Sapta 16:5-24 Vikiikiwa ma giruma igudui.

¹ God ina kayowanai na taku, Pol ikwatuku da ati aposol Yesu Keriso* kubiine, ma varesita Sostenis yavata akii viruwa kagirugiruma.

² Tami vitumaghana wawayimi kurimi Korint kwanatuna kamonai. God ivovinemi da tami ina wawaya vovokaravimi na Yesu Keriso yavata kovi nuwasago. Ma wawaya dobu nununai Yesu Keriso evovokavakavari na ti yavata kurisi kagirugiruma. Keriso na kudubita ita Bada.*

³ Ma ainowi ita Mamai God ma Bada Yesu Keriso kurisi da agabiibai ma nuwanuba ina veremi.

Keriso ina vibibiina.

⁴ Mara nonowa tami kubiimi aku God aikiikiwei, iyamna ina agabiibai kurimi irakata kirakai Yesu Keriso notanai. ⁵ Keriso tepanai na tami ami bera kudubina God ivi biibiini, ami sisiya ma akova yavata. ⁶ Keriso varana adimei tami kurimi na kamomiyai ivi rewapana kirakai,

---

* 1:1: Keriso: Grik damsi gamosi evonavona bo 'Keriso' ma Hibru damsi gamosi evonavona bo 'Mesaya.' Ivi ruwa iyamna 'God ina Vivinevine Wawayina.' * 1:2: Apos 18:1

⁷ da God ina puyo kudubina kurimi irereghi ikovi. Ma nimonimoriyai koikoyakoyagha da avi maranai ita Bada Yesu Keriso ina nekiibau. ⁸ Nota rewapana ina veremi ma kona miirikikina da ku damona, nani maranai Yesu Keriso ina nekiibau na ke sago iyai ini wavumi. ⁹ God kovi tumaghanei da ina vonakiiyapa bagibagina iterei da aviyavisina ita berai kubiimi na ina berai. Ikwatumi da Natuna, tuna ita Bada Yesu Keriso yavata koni nuwasago.

Keresiyana vibogebogena.

¹⁰ Ita Bada Yesu Keriso rewapana ivereku da sisiya bagibagina turaturaku kurimi ana terei. Kamomiyai ke koni kawapata bo koni bogebogemi. Ami nota kovi sagoi ma komakii bubuna. ¹¹ Varevaresiku, wawaya viya Klowe ina rakaraka kamonai ivoneku da tami kavakava koikawapata. ¹² Aviyavisina aisisiyei na weni, kamomiyai na sisiya bogii ma bogiiyai ekiikiibau. Tami viya kovonavona da taku Pol kokivikivini, ma viya kovonavona da Apolos kokivikivini, ma viya kovonavona da Pita kokivikivini, ma bade viya kovonavona da Keriso kokivikivini.* ¹³ Keriso na ke rerereghina. Taku Pol kubiimi korosiyai arabobo bo? Kaku vaviiyai kobabaito bo? Kegha!

¹⁴ God aikiikiiwei da taku ke sago iyai kamomiyai ata babataitoi, da Krispas ma Gayas ivi ruwa kava ababataitosi.* ¹⁵ Tuna kubiine wawaya ke ina vona da taku Pol, kaku vaviiyai ibabaito na kaku kivikivina. ¹⁶ (O, wekarakava anotai, Sitepanas ina rakaraka yavata ababataitosi ma ke ata notanotai da imapatana wawaya sago ata babaito.)* ¹⁷ Keriso ivonataweku da God varana biibiina ata dimei ma ke babaito kubiine. Ke ata kayokayowei da Yesu Keriso ina vikamaghi ma ina

---

* 1:12: Apos 18:24   * 1:14: Apos 18:8, 19:29; Rom 16:23   * 1:16: 1Kor 16:15

rabobo korosiyai ina rewapana ana kiigavugavui, tuna ku-biine ke wawayota i nuwagiurai ata dimadima vigayagaya.

Keriso na God ina nuwagiura ma ina rewapana.

¹⁸ Iyavo kava God ibarei na ina kiipupunatawesi. Ma ti kurisi na Keriso kana korosi iyamna kegha. Ma tota iyavo kava ivivi yawasita na takovi da tuna na God ina rewapana. ¹⁹ Aisaya igiruma da God ivona bo, “Wawaya nuwanuwagiurisi i nuwagiura ana resotawei.

Wawaya akakovisi i akova ana viitawei.”*

²⁰ Ma bade nuwagiura wawayisi, giruma kirakiisi ma iyavo kava akova ita ghegheyanei, ti na ikikava? God ivi beyeta da weni dobuna nuwagiurisi na iyamsi kegha.

²¹ God ina nuwagiura na irakata kirakai. Ma iberai da wawayota i nuwagiurai ke kovokovoghina da God itakovi, iyamna, aviyavisina kadimadime i na wawaya viya evonavona da tuna na neghanegha sisiyisi. Ma God inuwabiibai da iyavo kava sisiyina ini tumaghane i na ini yawasisi. ²² Jiu damsi i kayowana da matakira ghamaghamasi ita kitai na iti tumaghana ma Grik damsi ti na nuwagiura iekwekwai. ²³ Ma Keriso korosiyai irabobo varana kadime i na Jiu damsi ke iti vaghinei, ibarei. Ma kupuna damsi ivona da peyarina iyamna kegha. ²⁴ Ma iyavo kava God ikwatusi, Jiu damsi ma kupuna wawayisi, ti damsi kurisi na Keriso varana kadimadime i. Tuna na God ina rewapana ma ina nuwagiura. ²⁵ Ma iyavo kava varana ibarei ma ivonavona da iyamna kegha na God ina nuwagiura damina eviiviini ma enotanotai da neghanegha berasi. Ma kegha da tuna ina nuwagiura na irakata kirakai ke wawayota i nuwagiura nakanani. Ma bade God ina rewapana wawaya damina eviiviini

---

* 1:19: Isa 29:14

ma enotanotai da mitamitana. Ma kegha da tuna ina rewapana na wawayota i rewapana ighekuyowei.

²⁶ Varevaresiku, konota meyemi da tami ikikava maranai God ikwatumi. Wawaya kamosiyai tami ami nuwagiura igisi, ami rewapana igisi, ma kami vava ke ita rakata. ²⁷ Ma kegha da God wawaya neghaneghasi ivinesi da wawaya nuwanuwagiurisi itinimamayisi ma wawaya makiiwapasi ivinesi da wawaya ghamaghamasi ma rewapanisi itinimamayisi. ²⁸ Ma iyavo kava dobuwai wawaya ikitakitaoruwesi ma ke ita kayokayowesi na ti damsi God ivinesi. Weni nakanani iberai da aviyavisina dobuwai wawaya inotanotai da ghamana na ina resotawei, ²⁹ tuna kubiine God kurina ke sago wawaya tuna mani ina terepa meyei. ³⁰ Ma God iberai da tami ma Yesu Keriso kovi nuwasago. Ma bade iberai da Keriso tepanai ita nuwagiura taviya. Itere bubunita da God kurina tota ina wawaya maninita ma ivovineta da tota vovokaravita, iyamna Keriso ivi yawasita. ³¹ Tuna kubiine giruma katamana evonavona bo, “Iyai ekayokayowei da vigheghena ina berai na aviyavisina Bada iberai, tuna kava ini ghegheni.”*

2

Keriso korosiyai sisiyina.

¹ Varevaresiku, maranai apisi kurimi da God ina von-avaghata makii gavugavuna ati debei kurimi, ke sisiya ghamaghamasiyai bo nuwagiura piropirosiyai ati sisiyei, ² iyamna maranai taku, tami yavata tamakamakai na aku nota arereghi da nota kudubina avoterei ma Yesu Keriso ma ina rabobo korosiyai kava anotanotai. ³ Ma apisi kurimi na taku ininiku imitamita ma yabumana iberiku da

---

* 1:31: Jer 9:24

ininiku ivivi kirokirorowana. ⁴ Aku dima ma aku vibeyebeyena kamonai na ke nuwagiura bo sisiya vigayagaya ati sisiyei, kegha da Kanuma Vovokaravina ina rewapana avi debei kurimi da aku sisiya na vonavaghata. ⁵ Tuna kubiine ami vitumaghana na ke wawaya i nuwagiura tepanai, kegha da God ina rewapanai.

God ina nuwagiura.

⁶ Ma kegha da iyavo kava Keresiyana yawasina kamonai emakamakai ma namada nuwamagurisi iterei na ti kurisi nuwagiura ghamaghamasi kaisisiyei. Wawaya i nuwagiura bogii ma bogiiyai dobuwai emakamakai na ke nani nuwagiurisi kata vivisisiyei. Ma bade iyavo kava weni dobunai ibadabada na i akova ke kata vivisisiyei. Ti damsai i rewapana na ina kovi. ⁷ Nuwagiura adimadime i na God ina nuwagiura gavugavuna, tuna nuwagiurina na namadani kava iteregavui. Muriyai da dobu ita yamoni na God namada nani nuwagiurina iviia da mara sago kata rui kana ku kadara. ⁸ Weni dobuna kana kiikiivavo ke sago weni nuwagiurina itakovi. Mikeda itakovi na Kadara Badana ke ita tuparatui. ⁹ Ma giruma katamana evonavona da,

“Aviyavisina ibiibii kirakai, wawaya ke meyani ita kitai bo iti yanei,

ma bade wawaya ke ita notanotai da ita tupuwa,
nani berasi kudubina God ivovunaghi da iyavo kava
God ekayokayowei na ti kubiisi.”*

¹⁰ Ma karako weni berana takovi, iyamna God Kanumina ivi debei kurita. Nani Kanumina God ina nota gavugavuna kudubina iakovi. ¹¹ Wawaya ina vinuwanotanota ke sago iyi itakovi da tuna mani kanumina kava. Ma bade maghimaghighina God Kanumina kava iakovi da God ina vinuwanotanota avai, ke sago iyai. ¹² Tota ke weni dobuna

---

* 2:9: Isa 64:4

kanumina kata viiya. Ma God tuna mani Kanumina ivonatawei kurita da aviyavisina peyarina everevereta na damina taviyya ma takova bubuni.

¹³ Tuna kubiine ke wawayota i nuwagiura kata vivisisiyei ma vibeyebeyena God Kanumina gwabinai kaviiviiya na tuna kaisisiyei, da iyavo kava God Kanumina gwabisiyai na ti kurisi vonavaghata kani damani da kanuma ina ku nevaneva inakova bubuni. ¹⁴ Iyavo kava God Kanumina ke gwabisiyai na aviyavisina Kanumina everevereta na ke ina viiya. Ti damsi nani berasi ke itakova bubuni, inotai da bera neghaneghasi, iyamsi kegha. Ma iyavo kava God Kanumina gwabisiyai na iakovi da aviyavisina everevereta na biibiina. ¹⁵ Ma tota iyavo kava God Kanumina gwabitiyai na bera kudubina taruvaruvai da takovi da meni tuna biibiina ma meni tuna berona. Ma bade ke sago wawayota ini tupavireta da tota wawayo biibiita bo beroberota. ¹⁶ Giruma katamana evonavona bo,
 “Ke sago iyai Bada ina nota itakovi da
 ina tupavimaninani.”*

Ma kegha da tota na Keriso ina nota gwabitiyai.

3

Tota God ina bigabiga.

¹ Varevaresiku, ikikava wawayo God Kanumina gwabisiyai kurisi avi sisiya na ke kovokovoghina da nakanani kurimi ati sisiya. Aviyavisina avi sisiyei kurimi na nakanani ma tami weni dobuna wawayimi, tami nakanani ma ededa yoghoyogho. Keresiyana ina ku keta nuwamagurimi ke ita terei. ² Ma tami ke kovokovoghimi da vavai bagibagina kota kani, tuna kubiine na vavai gwadagwadana averemi. Ma patana

---

* 2:16: Isa 40:13

da tami ke kovokovoghimi, ³ iyamna dobu yawasinai komakamakai, koinuwakapikapiyana ma koiruwa na ivi matakira da weni dobuna ina yawasa patana da kokivikivini. ⁴ Ma kamomiyai wawaya sago ina vona bo, “Taku Pol kana kivikivina.” Ma sago ina vona bo, “Taku Apolos kana kivikivina.” Keresiyana kana bera na ke nakanani, tuna na dobu yawasina.

⁵ Apolos iyai ma Pol na iyai da kubiisi koti ruwa? Tokai na bigabiga kava, tokai tepakiiyai God iberai da kovi tumaghana. Tokai, akii viruwa Bada biga iverekai na kaberberai. ⁶ Taku aku biga da pei avoni, ma Apolos ivi novuri ma God iberai da igogo. ⁷ Vovao ma novura wawayisi na ke bera ghamaghamasi. God tuna mani eberaberai da egogogo. ⁸ Vovao ma novura wawayisi i biga kamonai na i nota sago kava. Ma ti mani sago sago duma i biga ruvanai God ini miyesyi. ⁹ Tokai na God kubiine kabigabiga patapata ma tami na God ina vao, bo tami nakanani ma God ina numa.

¹⁰ God ina agabiibiiyai vonura akovina ivereku da ina numa koworina avi miirini, ma wawaya numana evowavowai. Ma ti mani sago sago duma ina kitaruvai da ikikava ina vowa, ¹¹ iyamna God namada Yesu Keriso iterei da tuna na kowora ma ke sago kowora sago ima-patana ita makamakai da wawaya ini miirini. ¹² Wawaya viya gold, silva bo wakima vovokeyakeyusiyai ina vonura ma bade wawaya viya na kiiyai, riyai bo wabuniyai ina vonura. ¹³ Ma Keriso ina vitupavira maranai wawaya sago sago duma i biga ini debei da ibera bubuna bo ibera beroyi. Nani maranai wawaya i biga ina rubui na keyama karakaratina i kapuna da ina karai ma nani murinai ina kitai da iyi ivonura bubuna ma iyi ivonura bero. ¹⁴ Iyavo kava numa ivonura bubuna da keyama ina kara kavakavai na ti wawayisi miiya God gwabinai ina viiya.

¹⁵ Ma iyavo kava i biga keyama ina kara yavui na i biga iyamna kegha, ma vonura wawayisi na God ini yawasisi da ti nakanani ma numa karakarana kamonai itonagha ita kiibau.

¹⁶ Koakovi bo kegha da tami na God ina taparoro numana ma Kanumina gwabimiyai irunuma? * ¹⁷ Mikeda wawayi God ina taparoro numana ini beroyi na God nani wawayina ini beroyi, iyamna God ina taparoro numana na vovokaravina ma nani taparoro numana na tami.

¹⁸ Ke tami mani koni beroberowe meyemi. Iyavo kava kamomiyai konotanota meyemi da dobu nuwagiurisi gwabimiyai na nani nuwagiurisi kovoterei ma kobera meyemi da neghanegha nakanani da God ina nuwagiura vaghata kona viiya. ¹⁹ Weni dobuna nuwagiurisi God kurina na bera neghaneghasi. Giruma katamana evonavona bo, “Wawayi nuwanuwagiurisi i bera na neghaneghasi, tuna kubiine na God eberaberisi da ti mani ekonakona meyesi.” * ²⁰ Ma bade giruma sago evonavona bo, “Nuwagiura wawayisi i nota na iyamna kegha.” * ²¹ Tuna kubiine ke koni gamowana da meni badana ighe kirakai. Tokai ma bera peyarina na rapemiyai. ²² Nani kamonai na taku Pol, ma Apolos da Pita. Ma ku tepana dobu kudubina, yawasa ma rabobo, karako ma mara karakava epipisi na peyarina tami rapemiyai. ²³ Ma tami na Keriso rapenai. Ma Keriso na God rapenai.

4

Keriso ina aposol.

¹ Tami kota notai da tokai na Keriso ina bigabiga kava, ivi tumaghanekai da God ina vonavaghata makii gavugavusi kata koyagha bubuni. ² Ma bera sago kava

---

* 3:16: 1Kor 6:19; 2Kor 6:16   * 3:19: Job 5:13   * 3:20: Psa 94:11

ghamana na weni, bigabiga wawayina ina bada kurina ini patutu kirakai. ³ Taku karako ke ata vivinuwapoya da tami bo wawayaya iyai ini tupavireku. Ma taku mani ke kovokovoghina da ani tupavira meyeku. ⁴ Damiku aviiya da ke sago berona ata berai. Ma kegha, ke atakova bubuni da tuna vonavaghata bo kegha da taku wawayaya biibiiku. Bada tuna kava ini tupavireku. ⁵ Tuna kubiine wawayaya ke kona vonesi da ti na berabero wawayisi. Kovoteresi da vitupavira kana mara vaghata ina pisi. Koni koyakoyagha da Bada ina nekiibau, tuna na marana vaghata. Tuna yasegana ina kavarapiyei da bera didibarisi ma wawayaya i nota gavugavusi ini debei. Ma nani maranai wawayaya sago sago дума ami biga ruvanai Bada ini miiyemi.

⁶ Varevaresiku, weni sisiyisi aterei na kamoni taku ma Apolos kavi matakira kubiimi da sisiya sago iyamna kota vii bubuni, sisiyina na weni, “God vonana igirumi na konunura bubuna.” Nakanani kona berai na ke vibeyebeyena wawayina sago koni gheghena kirakiyei ma sago kona kitaoruwei. ⁷ Tami sago sago дума iyi iterem da kuna kayotata? Avi kubiine kigheghena meyem da nakanani ma tam mani am rewapanai bera gham-ghamasi kuta berabera? Bera peyarina gwabimuwai na Bada iverem.

⁸ Namada ami kayowana peyarina koviiya bo? Namada kanuma ina ku nevaneva ami mura irakata bo? Tami namada kovi kiivavo God ina vikiivavona kamoni ma tokai na kegha bo? Ita viiya da koti kiivavo da yavata kati kiivavo patapata. ⁹ Damina aviiya da wawayaya ekitaki-taoruwekai ma evonavonavinamekai. Tuna nakanani ma wawayaya kii ghavighaviya ita ghegavovorisi ma ita panisi da ita rutinisi i ku kwanatu. Ma kwanatu kamoni ita gheghae ma itororu da kwanatu damsi nani patu-patumisi ita gayogayosi ma ita vivinamesi. Ma nani murinai na ita kiivunusi. Ma tokai aposol na nakanani,

wawaya ma aneya peyarisi egayogayokai ma tokai na rabobo ketana kaviiya da kanenae. ¹⁰ Tokai akii yawasa na Keriso tepanai kota kitai ma kota notai da neghaneghakai. Ma tami Keriso yavata kovi nuwasago da ami nuwagiura irakata kirakai. Tokai na mita-mitakai ma tami na rewapanimi. Wawaya eteretere-oruwakai ma tami na igheghenimi. ¹¹ Weni maranai vitonara ekarakarikai ma kaiyokai ekanakana, tokai na mowamowasi kaikote, wawaya eraravikai, ma akii numa kegha, iyamna mara nonowa kabababa. ¹² Takii mani imakiiyai kabigabiga kirakai, akii yawasa kubi-ine. Wawaya imimagikai na kaibiibiinisi. Wawaya er-aravikai na akii nota ke ita pekupeku.* ¹³ Wawaya iav-aberowekai na nuwanuwakai pikanai kavonavonapotesi. Mara nonowa wawaya ekitakitikai na nakanani ma yogho bo mugu bowabowasi. Ma vaghina, nakanani kamakamakai.

¹⁴ Wena agiruma kurimi na ke ata kayowei da ana berimi da koninimaya. Ma avonavonavibeyemi iyamna tami nakanani ma natunatuku. ¹⁵ Namanaki ami vikeresiyana yawasina kamonai ami vibeyebeyena wawayisi ipeyari, ma kegha da ami mamai na sago kava. Taku na ami mamai, iyamna Keriso varana biibiina apiyei kurimi. ¹⁶ Tuna kubiine avonavonemi da taku aviyavisina aberaberi, tuna kava kokivini.* ¹⁷ Ma Timoti avonavonatawei kurimi da ini vitemi. Tuna nuwanuwaku, nakanani ma natuku vaghata. Ma aitumaghanei, iyamna ivi patutu kirakai kuriku ma Bada kurina ina vitumaghana irakata. Tuna ina vonavinotimi da Yesu Keriso ina keta akivikivini na aku yawasa ikikava. Ma bade ina vonavinotimi da aviyavisina dobu nununai

---

* 4:12: Apos 18:3   * 4:16: 1Kor 11:1; Plp 3:17

aibeyebeyena vitumaghana damsı kurisi.

¹⁸ Akovi da tami viya konotanotai da taku ke ana vovira kurimi, tuna kubiine kokayokayotata. ¹⁹ Ma Bada ina kayowei na ke mara gurina ma ana pisi. Nani maranai taku mani ana panani da nani kayotatasi na ere rewapanisi bo kawasi kava ekweyakweya. ²⁰ God ina vikiivavona na ke sisiya kava, kegha da ere rewapanina. ²¹ Aviyavisina kokayokayowei? Kami kwapu ana viiya ma ana pisi bo, nuwaviina ma nuwanubiiyai ana pisi?

5

Vipekana wapawapa ekalesiya kamosiyai.

¹ Sisiya kavi yanei da vipekana wapawapa kamomiyai emakamakai. Iyavo kava ke iti tumaghana na nani berana bero kirakiina ke ita beraberai. Ma tami Keresiyana ma kegha da wawaya kamomiyai nani berana eberaberai. Kavi yanei da tomowa sago ina kavara wavinena yavata mara nonowa ipekana.* ² Avi kubiine kokayokayotata da tami Keresiyana? Nani tomowina ina berabero kubiine na kade kotinimaya ma koti nuwapoya kirakai. Tuna tomowina na kamomiyai koti kiibuni. ³⁻⁴ Bada Yesu avanai kovi kiidaburana da nani tomowina koni tupavirei na taku ke nani kamonai, ma kanuma ina ku nevanewa na aku nota kava gwabimiyai. Ma namada aku nota arereghi ikovi da tomowina bera berona iberai. Aisisiya na nakanani ma taku nani dobunai. Ita Bada Yesu ina rewapanai kovi kiidaburana na ⁵ tomowina kovi kiibuni da Seitan ku imana kona terei da ina yokwarakwara da mikedai ina berabero ininimayei ma Bada ina vitupavira maranai na kanumina ini yawasi.

⁶ Ibero kirakai da kokayokayotata ma kegha da nani bera berona patana da kamomiyai eberaberai. Ke

---

* 5:1: Deut 22:30

koni kiibuni na berabero kamomiyai ina rakata. Tuna nakanani ma yist gisina ku parawa kona terei na parawa ina rakata ma ina dodo.”* ⁷ Nani tomowina bero kirakiina kokwavini da ina kiibutawemi ma tami biibiimi kava kona makai. Koberai da tami nakanani ma parawa kavakava, kamomiyai yist kegha. Vonavaghata da tami na yawasa vuna koviiya da wawaya biibiimi, iyamna Keriso ita Pasova sipu gegeyina, isuwara meyei da irabobo kubiita.* ⁸ Tuna kubiine Pasova kamna ina kiki tanunura bubuni. Iki kava Pasova parawina kamonai yist kegha ma ina kapuni, nakanani koberai da ami yawasa maninina kavakava. Bera beroberosi ma nota didibarisi kovoterei, nani berasi na nakanani ma parawa yist yavata ita kapuni.*

⁹ Namada agiruma kurimi ma avonemi da vipekana wapawapa wawayisi ke yavata koni kiikapu. ¹⁰⁻¹¹ Ma iyavo kava evonavona vibero da Keriso itumaghane na ti damsi aisisiyesi. Viya na vipekana wapawapasi, matakirokirorosi, sawara yamoyamonisi erurunomesi, viviyanuwesi, umaneghaneghasi bo yapiyapisi. Nani miriruwaruwasi, ti na evonavona da Keriso itumaghane ma ibero na ke yavata koni kiikapu bo kona kam patapata. Ma ke ata vonavonemi da iyavo kava Keriso ke iti tumaghane kona kuyowesi. Kota kuyowesi na weni dobuna kota kiibutawe tuwanonowi. Ti bade na vipekana wapawapasi, matakirokirorosi, yapiyapisi ma sawara yamoyamonisi erurunomesi.

¹²⁻¹³ Ma ita rewapana kegha da iyavo kava ke iti tumaghana na kati tupaviresi ma kata vonesi da ti na berabero wawayisi. God ina kina kava ini tupaviresi ma kovogha ina veresi. Ma vitumaghana dami kamomiyai iyavo kava berabero eberabera na kovi tupaviresi ma

---

* 5:6: Gar 5:9   * 5:7: Exod 12:5   * 5:8: Exod 13:7; Deut 16:3

kovonesi da aviyavisina eberaberai na berabero. Giruma katamana evonavona bo, “Wawaya berona kokwavini da ina kiibukuyowemi.”*

6

Ikikava ekalesiya kamonai vikawapata ini maninini.

¹ Keresiyana turam yavata koni kawapata na ke meyani kona kiibau da iyavo kava ke ita vivitumaghana kurisi da ina tupavimaninimi. Kona da God ina wawaya kurisi da ini tupaviremi ma ina vonemi da iyi berona ma iyi biibiina. ² Koakovi bo kegha da mara sago tota God ina wawaya maninita dobu ku kudubina titupavirei ma tavona da iyavo biibiisi ma iyavo beroberosi. Karakava dobu koni tupavirei, tuna kubiine tami kovokovoghimi da wekarakava bera gisigisi yavata koni tupavirei. ³ Koakovi bo kegha da mara sago tota Keresiyana aneya titupaviresi? Tuna kubiine ita yawasa kamonai dobuwai na takova bubuni da ikikava bera gisigisi titupavirei ma timaninisi. ⁴ Tuna kubiine Keresiyana turam yavata koni kawapata na tami mani kamomiyai kovi maniniya. Ma avi kubiine kona kiibau da ke vitumaghana damsi kurisi da ini maninimi? ⁵ Kotinimaya! Wawaya nuwanuwagiurisi kamomiyai emakamakai da tami vitumaghana wawayimi ita tupavimanimaninimi. ⁶ Ma kegha, vitumaghana wawayimi varevaresimi korurutinisi da ke vitumaghana damsi kurisi da maghinosiyai itupaviresi.

⁷ Vonavaghata, tami mani kavakava koiwavuvivirana, tuna kubiine na ami Keresiyana yawasina namada kovi beroi. Ibiibai da koti raborabobo ma wawaya nevana kava ita kiiviberomi. Wawaya sawara gwabimiyai ina yapini na ibiibii kirakai da kona notatawei. ⁸ Ma ibero

---

* 5:12-13: Deut 13:5, 17:7

da kokiikiivibero ma koyapiyapi. Ma ibero kirakai da nani berasi na Keresiyana turaturami kurisi koberaberi. ⁹ Kotakova bubuni da iyavo kava patana da berabero eberaberi na God ina vikiivavona ku kamona ke ina rui. Ke wawaya ini beroberowemi da tami God ina wawaya ma berabero kona beraberi na vaghina. Vipekana wapawapasi, iyavo kava sawara yamoyamonisi erurunomesi bo turaturasi kakawasi eyapiyapi, viputona wapawapasi, ¹⁰ bo yapiyapisi, vomatamatighisi, umaneghaneghasi, iyavo kava wawaya iavaberowesi bo viberowai sawara eyuyuna, ti damsi na God ina vikiivavona ku kamona ke ina rui. ¹¹ Rorova tami viya na nani berasi koberaberi. Ma Keriso ami berabero ikowatawei ma God ivinemi da tami ina wawaya vovokaravimi, iyamna Bada Yesu Keriso ma ita God Kanumina iberimi da tami na maninimi.

Tupuwita na God rapenai.

¹² Wawaya ina vona bo, “God ku matana na taku vaghina da bera kudubina ana berai.” Ma bera peyarina ke biibiina kavakava kurim. Ma ke kuna berai da bera sago ini badem.* ¹³ Ma wawaya sago tupuwa ina kayowana ivi miibe na ivona bo, “Vavai na manawa kubiine ma manawa na vavai kubiine.” Vaghina, ma mara sago God weni berasi ivi ruwa ini kovini. Tupuwita na ke vipekana wapawapa kubiine. Tupuwita na Bada rapenai, ivereta da ina biga kava kata berai. Ma tuna tupuwita ekoyakoyaghi. ¹⁴ God ina rewapanai Bada Yesu rabobowai ivi yawasi ma tota bade nakanani rabobowai ini yawasita.

¹⁵ Koakovi da iyavo kava Keriso titumaghane, tami ma taku na Keriso tupuwina. Tuna kubiine ke meyani wavine madamadawarina yavata kati pekana iyamna nakanani kata berai na nani wavinena tupuwina ma Keriso tupuwina kati kiikapui. Ibero kirakai! ¹⁶ Kotakovi

---

* 6:12: 1Kor 10:23

da tomowa, wavine madamadawarina yavata tupuwisi ini sagoi na ivi ruwa na sago. Giruma katamana evon-avona bo, “Tomowa ma wavine tupuwisi ini kiikapu da sago.”* ¹⁷ Ma iyi tam kuna vere meyem da Bada yavata koni kiikapu na kanuma ina ku nevanewa na tam ma Keriso na sago.

¹⁸ Tuna kubiine vipekana wapawapa kovoterei. Berabero viya wawaya ina berai na tupuwina ke ini beroi. Ma wawaya vipekana wapawapa eberaberi na tuna mani tupuwina iberoi. ¹⁹ Koakovi bo kegha da tupuwimi na Kanuma Vovokaravina ina numa? Tuna Kanumina na God iveremi da gwabimiyai irunuma. Tupuwimi na ke tami rapemiyai ma God rapenai.* ²⁰ Kami tupi namada God ivi miiyei, iyamna Yesu korosiyai irabobo na ami berabero peyarina ikowatawei. Tuna kubiine, tupuwimi ma nuwanuwami kudubina God kona vokavakavari da kana kadara ina rakata.

7

Tavine sisiyisi.

¹ Ma wekarakava na aviyavisina kovi tarakiiyanei ami giruma kamoni na ani sisiyei. Vonavaghata, ibiibai da tomowa ke meyani wavine yavata ini pekana. ² Ma kegha da ruyagha irakata, tuna kubiine tomowa ina tavine da kawana sago kava, ma bade wavine ina tavine da kawana sago kava. ³ Tomowa ina biga da ini vaghinei da kawana yavata ini pekana ma bade wavine ina biga da ini vaghinei da kawana yavata ini pekana. ⁴ Wavine tupuwina ke tuna mani kava rapenai ma kawana yavata rapesiyai. Ma bade tomowa tupuwina ke tuna mani kava rapenai ma kawana yavata rapesiyai. ⁵ Tuna kubiine tatavinemi tupuwimi ke kona panikowei, kegha da kunona ami

* 6:16: Gen 2:24 * 6:19: 1Kor 3:16; 2Kor 6:16

viruwa koni vaghinei da koni siya mara gisina da Bada kurina kona nipowana. Nani murinai na kona vovira ami ku tavine yawasina da Seitan ke ina ruyaghimi, iyamna tami ami nota ke iti rewapana da kona miirikikina.

⁶ Weni sisiyisi peyarina avonavonemi na vonavinota kava atereterei, ke sisiya bagibagina ata vereveremi.

⁷ Ita biibai da wawaya peyarina ke ita tavine, taku nakanani. Ma kegha da sago sago duma kata puyo bogii ma bogiyyai God gwabinai taviiviiya. Sago ina tavine ma sago na kegha.

⁸ Ma wekarakava tami ke tatavinemi, wiwikemi, yarayaragimi, umumara ma kwapukwapura na kurimi ana vonavinotimi. Ibiibai da ikikava komakamakai na nakanani kota makiiyota, taku nakanani. ⁹ Mikeda ke kovokovoghimi da kona makiiyota taku nakanani na vaghina, kotavine. Ke ita biibai da kona makamakai ma vipekana notasi kona viivii kirakiiyei.

¹⁰ Wawaya tatavinemi na sisiya bagibagina ana vonemi. Weni sisiyina na ke taku mani aku nota ma Bada gwabinai ipisi. Wavine kawana yavata ke ini kiitawetaweyana.*

¹¹ Mikeda ina voterei na nakanani ina makiiyota, ke ina tavineme da karakava ina vovira kawana kurina. Ma bade tomowa ke meyani kawana yavata ini kiitawetaweyana.

¹²⁻¹³ Ma tami viya kurimi ana vonemi. Taku mani aku notiyai, nota ke Bada gwabinai ata viiya. Mikeda wawaya ruwa namada itavine ma sago na vitumaghana wawayina ma kawana na ke ita vivitumaghana ma kegha da ina kayowana da yavata ina makii patapata na ke ini bogebogesi, ¹⁴ iyamna vitumaghana wawayina ina berai da i tavine kamonai na yawasa vovokaravina emakamakai. Iti bogebogesi na ikikava God

---

*

^{7:10:} Mat 5:32, 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18

ina vonakiiyapa bagibagina iterei na natunatusi yavata ina kiikokonisi? Ina makii patapata na natunatusi God rapenai da vovokaravisi. ¹⁵ Ma vitumaghana wawayim ma kawam ke iti tumaghana ma ina kayowana da koti bogebogemi na vaghina, enae. Bera nakanani ina tupuwa na God ivi vaghinei da ini bogebogesi, iyamna ekayokayowei da nuwanubiiyai tamakai. ¹⁶ Ma Keresiyana wavinem bo tomowim, ke kutakovi da mikedata tepamuwai na kawam vitumaghana ini karei da yawasa makamakii nonowina ina panani.

God ina kayowanai kava komakai.

¹⁷ God ikwatumi da vitumaghana kovi karei na sago sago duma ikikava ami yawasa ivereveremi na nakanani komakai. Iyavo kava itumaghana dobu nununai na bade ti kurisi weni sisiyina bagibagina atereterei. ¹⁸ Mikeda wawaya kwimatana bekana ituviviratawei ma God ina kwatu iviia da vitumaghana ivi karei na ke ini paparana da tuvivira warubina ina kiiviwapawapai. Bo mikedata wawaya ke kwimatana bekana ita ituviviratawei ma God ina kwatu iviia na ke ini paparana da tuvivira ina berai. ¹⁹ Wawaya ituvivira bo kegha ma tuna na iyamna kegha. Bera ghamana na God ina sisiya bagibagisi evonavoneta na kata votekatekei. ²⁰ Peyarimi ikikava komakamakai maranai God ina kwatu kovi yanei na nakanani komakai. ²¹ Mikeda tam sleiv wawayim ma God ikwatum na ke kuni nuwapoyei da tam sleiv, nakanani kemakai. Ma taraboga kuna panani boni da am bada ina rewapana kuna kiibutawei na keviia. ²² Mikeda tam na sleiv maranai Bada ikwatum na kenota bubuna da karako Bada ivotawem da berabero ina rewapana kukiibutawei da ke ini badem. Bo mikedata tam na vovotawem, ke sleiv, maranai Bada ikwatum na kenota bubuna da karako na kivi sleiv, iyamna Keriso ibadem. ²³ Kami tupi namada

God ivi miiyei, iyamna Yesu korosiyai irabobo na ami be-rabero peyarina ikowatawei. Tuna kubiine wawaya i nota ke ini bademi, Keriso kava ini bademi. ²⁴ Varevaresiku, mikedada tam na tatavinem bo ke tatavinem, tam na Jiu wawayim bo kupuna wawayim, tam na sleiv wawayim bo ke sleiv wawayim, ikikava komakamakai maranai vitumaghana kovi karei na ke kona voterei. Nakanani komakai ma mara nonowa God yavata kona vivinuwasago.

Wivine ke tatavinesi ma kwapukwapura kii sisiya.

²⁵ Wekarakava na wiwikesi kii sisiya. Taku sisiya bagibagina Bada ke ita vereku kubiisi, ma kegha da aku nota kava ana veremi, iyamna Bada ina agabiibai kuriku irakata da nuwagiura ivereku da sisiya ana vonaveremi.

²⁶ Karako weni maranai ita nuwapoya erakarakata, tuna kubiine ibiibai da wawaya ita makiiyota ma ke ita tavine. ²⁷ Kutavine boni? Kawam ke kuna barei. Ma ke kuta tavine boni? Na tavine ke kuni paparanei. ²⁸ Mikeda tomowa yaragina ina tavine na tuna ke bera berona, ma bade wavine wiwike gubugubu ina tavine na nakanani, ina berona kegha. Avonavonaveremi da konakovi da iyavo etatavine na dobu yawasina nuwapoyina epanapanani. Aku kayowana da nani nuwapoyisi ke kona panani.

²⁹ Varevaresiku, aviyavisina avivi sisiyei na iyamna ghamana na weni, mara inetupo. Tuna kubiine karako wawaya tatavinemi kovi karei da ami tavine yawasina ke koni nuwapoya kirakiyei. Tavine yawasina ini tinaviraviremi na Bada ina biga ke kona bera bubuni.

³⁰ Iyavo kava ina tutusiyasiyapa na ita makai da nakanani ma ke nuwapoya kamonai. Bo, iyavo kava ina vivinama na ita makai da nakanani ma ke nuwabiibii kamonai. Bo, iyavo kava ina gimagimara na ita notai da nani sawarisi na nakanani ma ke rapesiyai. ³¹ Iyavo kava dobu kana sawara evovotovotovoni na ke ina vokikini. Ma iyavo kava

dobu ina biga eberaberai na ke nuwanuwasi kudubinai ini nuwapoyei, iyamna weni dobuna yawasina na ke ina makii nonowa, kara ina kovi.

³² Aku kayowana da kona makiiwapawapa, ami nuwapoya kegha. Tomowa ke tatavinena na Bada ina biga kava inuwapoyei da ikikava ina berai da Bada ini nuwabiibai. ³³ Ma tomowa tatavinena na dobu yawasina inuwapoyei da ikikava ina berai da kawana ini nuwabiibai. ³⁴ Tuna kubiine tomowina keta ruwa ekitakitai. Ma bade wavine tatavinena dobu yawasina inuwapoyei da ikikava ina berai da kawana ini nuwabiibai. Ma wavine ke tatavinena bo wiwike gubugubu tuna Bada ina biga kava ekitakitai. Ina kayowanai ina vere meyei da tupuwina ma kanumina na vovokaravina.

³⁵ Weni sisiyina aberaberai na tami ati vitemi kubiine. Ke ata vonavonemi da ke kona tavine, ma aku kayowana da bera maninina kava kona berai ma nuwanuwami kudubinai kona vere meyemi Bada ina biga kubiine ma ami notaragharagha kegha.

³⁶ Ma sago, mikedada tomowa namada wavine ivopapari ma ikoyakoyagha da tavine kubiine ma kegha da ruyagha damina eviiviiya, iyamna vipekana notasi gwabinai irakata na vaghina da ina tavine. Tuna ke bera berona.

³⁷ Ma mikedada nani tomowina ina nota kudubina ina terei da kana vopapara yavata ke ina tavine ma kovokovoghina da ini potepote meyei ma ini wawaya bubuna na vaghina, ibiibai da nani wiwikenake ke ina ravaghi. ³⁸ Ma vaghina, tomowina kana vopapara iravaghi na ibera bubuni, ma tomowina ke ita tavine na tuna ibera bubuna kirakiiyei.

³⁹ Wavine itavine ma kawana emakamakai na ke kovokovoghina da ina tavineme. Ina makai da tomowina ina rabobo, nani murinai na wavinena ina taraboga emakamakai da ina kayowanai tomowa sago ina ravaghi. Ma ina kitai da tomowina ina ravaghi na

vitumaghana wawayina. ⁴⁰ Ma ita biibii kirakai da ke meyani ita tavineme, nakanani ita berai na nuwabiibiyai ita makai. Ma tuna taku aku nota, ma anotanotai da taku bade God Kanumina gwabikuwai.

8

Siya esuwasuwara sisiyina.

¹ Ma ita sisiya sago na weni, wawayi siya esuwasuwara kokoitau kurisi na kana sisiya ana terei.

Takovi da peyarita na gwabitiyai akova emakamakai, ma kegha da nani akovina kubiine na takayokayotata. Akova kava na ekalesiya ke ini vitesi da ini rewapana. Ma nuwaviina tepanai na ekalesiya ini rewapana. ² Meni wawayina enotanota meyei da tuna iakova kirakai na gayamina butana, ina akova igisi. ³ Ma meni wawayina God kurina inuwaviina, tuna na God yavata ivi nuwasago.

⁴ Vaghina, siya ma vavai kanina ani sisiyei. Wawayi siya esuwasuwara kokoitau kurisi na kata kani bo kegha? Takovi da kokoitau dobuwai na yamsi kegha, kwebusi. Ma takovi da God na sago kava. ⁵ Wawayi viya itumaghana da dobuwai ma kunumai na god bogii ma bogiiyai imakiyana. Namanaki wawayi kanukanuma i babada kurisi eniponipowana bo god bogii ma bogiiyai itumaghanesi, ⁶ ma tota kurita na God sago kava, tuna ita Mamai, dobu ma kunuma iyamoni ma iyamonita da tuna rapenai. Ma bade ita Bada Yesu Keriso sago kava, ma tuna tepanai bera kudubina itupuwa ma tuna tepanai da yawasa tapanani.

⁷ Ma ke wawayi peyarina weni akovina ita viiya, wawayi viya kokoitau ma sawara yamoyamonisi irunomesi da imanama da karako nani siyasi ekanikani na patana da enotanotai da siyasi na kokoitau rapesiyai. Damsi i nota igisi, tuna kubiine enotanotai da siyasi ina kani na kanumisi ina puyaki. ⁸ Siya ma vavai ke

kovokovoghina ina berita da God yavata tinuwasago bubuna. Mikeda siya ke takani na ke sago aviyavisina tiwapai, bo mikeda takani na bade ke sago biibiina tapanani.

⁹ Ma kokitaruvimi da ikikava komakamakai. God iv-otawemi ma kegha da ke avi kona berai da varevaresimi i vitumaghana ina gisi na ina takuresi da ina peku ma ku berabero kamona ina rui. ¹⁰ Mikeda wawaya sago ina vitumaghana igisi ma inotai da siya sago na puyapuyakina iyamna wawaya namada isuwara kokoitau kurisi ma tam kuakovi da tuna na ke berona ma ikitim da kekanikani na vaghina, tuna bade nani siyana ina kani. ¹¹ Am nota rewapanina iberai da varesim ipeku. Kuta notai da Keriso irabobo nani wawayina kubiine. ¹² Mikeda varesim aviyavisina inotanotai da bera berona ma tam am matakira ikivini da iberai na tam kubera beroi, varesim kurina ma bade Keriso kurina. Ina nota kuresoi da ke itakovi da meni tuna biibiina ma meni tuna berona. ¹³ Taku atakovi da siya kanina ita berai da Keresiyana turaku ita peku na ke meyani siya ata kam meyei.

9

Aposol ina biga ma ina rewapana.

¹ Taku God ivotaweku bo? Taku aposol bo? Yesu ita Bada matakawai akitai bo? Taku Bada ina biga aberaberai bo? E, peyarina na vonavaghata. Ma tami ami vitumaghana imatakira da aku biga Bada kubiine na ere iyamna. ² Wawaya viya enotanotai da taku na ke aposol. Ma tami namada koakoviku da taku na aposol, iyamna tami mani ami yawasa ivi matakira da Bada ina biga aberaberai.

³ Wawaya ina yeghayeghiku na weni nakanani ana miirikikina ma ana vonapotesi. ⁴ Tokai aposol na akii rewapana emakamakai da vavai ma okowa kota verekai,

bo kegha? E, emakamakai. ⁵ Akii rewapana emakamakai bo kegha da kakawakai vivitumaghanisi yavata kata baba maranai Bada ina biga kaberberai? E, emakamakai. Ma aposol viya ma Bada titina yoghoyogho ma Pita, ti na kakawasi yavata ebababa. ⁶ Ekalesiya ami biga da aposol kona koyaghikai ma kegha da taku ma Banabas na takii mani kakoyakoyagha meyekai. ⁷ Seri wawayina tuna mani ina koyagha meyei bo? Vao badana pei ina voni ma amena ke ina kani bo? Wawaya gote yavona ina koyagha ma susu na ke inumai bo? Kegha taweyana.

⁸ Weni tuna aisisiyei na ke wawaya i notiyai kava ma bade vonaviyoyovana katamana Moses igirumi nakanani evonavoneta. ⁹ Igirumi bo, “Maranai am ox whiti ina vivitugudagudai na kovoterei da whiti gisina ina kanikani, kawana ke kona kupotai.” God tuna ke ox kava ita notanotisi.* ¹⁰ Vonavaghata weni tuna na tota wawaya kubiita igirumi. Iyavo kava pei evovoni bo eyabayaba na enotanotai da damonai na kii reregha ina viiya. ¹¹ Kanuma ina ku nevaneva Bada vonana kamomiyai kavovorereghi, tuna nakanani ma pei kavovoni. Ma tupuwa ina ku nevaneva, vavai ma gara kona vovorereghi na gisina kota verekai. Tuna na ke vita ghamana.* ¹² Wawaya viya Bada ina biga eberaberai na i rewapana emakamakai da vivita tami gwabimiyai ita viiya. Ma tokai bade nani rewapanina gwabikiyai bo kegha? Akii rewapana emakamakai da kata vonemi da kami tupi koti miiyei kurikai, ma kegha, ke kata vonemi da koti miiyei. Tokai kakoyagha meyekai. Nani kamonai kavi kamyuyuwa kirakai, iyamna ke kata kayokayowei da ami nota kati beroi da Keriso varana biibiina ke koti yanei. ¹³ Koakovi bo kegha da

---

* 9:9: Deut 25:4; 1Tim 5:18   * 9:11: Rom 15:27

tomotomowa Taparoro Numana kamoni ebigabiga na kii vavai ma kii siya nani dobunai eviiviiya, ma iyavo kava suwara kana kema maghinonai ebigabiga na suwara ekapukapuni ma nevanavana eviiviiya da kii vavai ma kii siya.* ¹⁴ Ma bade, Bada evonavoneta da wawaya Keriso varana edimadime i na iyavo kava ina dima iyanei na ti damsi tepasiyai ina makai.*

¹⁵ Ma kegha, ke ata vonemi da kami tupi kuriku koti miiyei, ma ke ata girugiruma da taku kubiiku weni berana koti karei. Ke ata kayowei da wawaya iti viteku, iyamna iti viteku na ke kovokovoghina da ati gheghena meyeku. Tuna kubiine aku dima kamoni na taku mani akoyakoyagha meyeku. Ita biibii kirakai da ata rabobotaweyana da wawaya vitaku ke ita kavari! ¹⁶ Keriso varana biibiina adimadime i na aku rewapana kegha da ati gheghena meyeku, iyamna God ivi yoneku na adimadima. Ma ata bara na nuwapoya ghamana ata panani. ¹⁷ Aku kayowanai ata dima na vaghina, aku miiya ata viiya. Ma kegha, God ivineku da weni bigana aberaberi ma ke kovokovoghina da ata bara. Tuna ivi tumaghaneku ma nani kubiine na avotekatekei. ¹⁸ Ma aku miiya na aviyavisina? Weni tuna kava, ainuwabiibai da Keriso varana biibiina adimadime i na ke ere miiyanina. Ainuwabiibai da aku rewapana emakamakai da wawaya iti miiyeku na abarei.

¹⁹ Taku na vovotaweku da aku kayowana aberaberi, wawaya ke ita vivibadeku. Ma aku kayowana da ani sleiv wawaya kubiisi da peyarisi ana rutinisi Keriso kurina. ²⁰ Jiu damsi kurisi aberai da taku Jiu, i yawasiyai amakamakai da nuwanuwasi ana tinavirai da ini tumaghana. Taku na vovotaweku da Moses ina vonaviyoyovana ke

---

* 9:13: Deut 18:1   * 9:14: Mat 10:10; Luk 10:7

ata kivikivini ma kegha da ana kivini da iyavo kava nani giuna ekivikivini na nuwanuwasi ana tinavirai da Keriso ini tumaghane. ²¹ Ma nakanani kupuna damsi kurisi aberai da taku kupuna wawayiku, i yawasiyai amakamakai da Moses ina vonaviyoyovana ke ata kivikivini, da bade ti damsi nuwanuwasi ana tinavirai da ini tumaghana. Ma kegha da ikikava God evonavoneku da ati wawaya bubuna na mara nonowa akivikivini ma Keriso ina vibeyebeyena anununuri. ²² Ma iyavo kava i vitumaghana igisi na kurisi taku aberabera. ²³ Ma i yawasiyai amakamakai da ti damsi nuwanuwasi ana tinavirai da i vitumaghana ini rewapana. Ma vaghina, aku yawasa aviravirai da wawaya ikikava emakamakai na nakanani amakamakai. Weni berasi aberabera, iyamna keta aekwekwai da wawaya yawasa makamakii nonowina ina viiya.

²³ Keriso varana biibiina kubiine weni berana kudubina aberabera da ina vibiibiina ku kamona tami ma taku kata rui. ²⁴ Koakovi bo kegha da viveraverau kamona, wawaya peyarisi ina verau ma wawaya sago kava ini nao da miiya ina viiya. Tami bade nakanani koveru kirakai da miiya kona viiya. ²⁵ Iyavo kava virekwa ku kamona ina rui na ina vovunagha meyesi ma ini siya da ini rewapana ma tupuwisi na biibiina kavakava. Peyarina eberabera da kraun ita viiya, tuna ivi matakira da ivi nao. Ma nani kraun na ina yawasa tupona. Ma tota na tabera da kata kraun makamakii nonowina taviya. ²⁶ Tuna kubiine taku ke ata veraverau nakanani ma wawaya ita veraveru wapawapa. Ma taku ke ata viviruwa nakanani ma tomowa keyakeyuna yavata ita viviruwa. Aku rewapana ke ati rekwei. ²⁷ Wawaya kurisi adimadima ma ke vaghina da taku mani ana bera beroi. Tuna kubiine tupuwiku aberabera da ini rewapana ma avovunagha bubuni da virekwa kamona God ke ina voneku da 'kuvi rekwa bero'

ma ke ini miiyeku.

10

Sawara yamoyamonisi ma kokoitau ke tavokavakavarisi.

¹ Varevaresiku, taku ana vonavinotimi da nuwanuwami ke ina wapa da aviyavisina itupuwa ita kaekiki mau kurisi. Kwavu gaburinai ti na Yegai Yebayebarina idamani.* ² Ti na Moses ikivikivini da kwavu ma yegai kamoni ibabataito. ³ Ma kii vavai na kunumai iororu da peyarisi ikamkam,* ⁴ ma bade kii okowa na God ivereveresi da peyarisi iumumai. Ibababa ma wakima vovokaravina gwabisiyai imakamakai da okowa ivereveresi da iumuma. Tuna wakimina na Keriso.* ⁵ Ma kegha da God viya kava kurisi ivivi nuwabiibai ma peyarisi na kegha. Tuna kubiine God ivi kiivunuwana da tupuwisi na dobu makii-wapana ivi yoghoyoghoi.*

⁶ Weni berasi itupuwa na iti matakira kurita da berabero notasi ke nuwanuwata ku kamona ita rui. Ti aviyavisina iberaberi na ke nakanani taberai.* ⁷ Ma sawara yamoyamonisi ma kokoitau ke kona vokavakavarisi. Wawaya viya Moses ina mariyai weni berana iberai ma tami na ke nakanani kona berai. Giruma katamana evonavona bo, “Wawaya kaporagha kubiine imakiivipika da ikamkam ma okowa bagibagisi iumumai da ivomiiri ma vipekana wapawapa iberaberi.”* ⁸ Tota na ke tipekana wapawapa. Wawaya viya nakanani iberai na mara sago kava kamoni God kovogha iveresi da wawaya 23 tausan irabobomakai.* ⁹ Ma tota na Bada ke tarubui. Wawaya viya nakanani

---

* 10:1: Exod 13:21-22, 14:22-29   * 10:3: Exod 16:35   * 10:4: Exod 17:6;
 Num 20:11   * 10:5: Num 14:29-30   * 10:6: Num 11:4   * 10:7: Exod
 32:6   * 10:8: Num 25:1-18

iberai na mota beroberosi ikanisi da irabobo makai.*
¹⁰ Ma ke kona vonavurana. Wawaya viya nakanani iberai na God ina aneya ivonatawei da peyarisi igwaramutusi da irukwa.*

¹¹ Ma weni berasi itupuwa kurisi da iti matakira kurita. Igiruma da ita vonaviakovita da weni kimtina na takitaruvita, iyamna mara damona gisina kava da ina nekiibau.

¹² Tuna kubiine tami iyavo kava konotanotai da komiimiirikikina na kokitaruvimi da ke kona peku.

¹³ Ruyagha ikikava kopanapanani na maghimaghigina mara nonowa wawaya peyarisi nakanani epanapanani. Ma God na biibiina da ikikava vonakiiyapa bagibagina iterei da ini viteta na nakanani ina berai. Ini vitemi da ruyagha ke ina rakata kirakai da ami rewapana ina ghekuyowei. Ma bade keta ini beyemi da ruyagha kona veruvurei ma yawasa maninina kamonai kona miirikikina.

¹⁴ Turaturaku, tami nuwanuwaku. Weni notasi ku-biine sawara yamoyamonisi ma kokoitau kobaresi, ke kona vokavakarisi. ¹⁵ Tami nuwanuwagiurimi, tuna ku-biine na aviyavisina aisisiyei kurimi na tami mani kokitai da vonavaghata bo kegha. ¹⁶ Redu vivibiininina taviya ma God tikiikiwei, tuna na Keriso tarana rereghina, kudubita tuma patapatai. Ma parawa tavogimai, tuna na Keriso tupuwina rereghina, kudubita takam patapatai.*

¹⁷ Parawa sago kava ma tota peyarita nani rereghina taviya na tota tavi nuwasago da kudubita Keriso tupuwina kamonai.

¹⁸ Israel damsi kokitisi, ti na suwara kana kema tepanai i suwara nevanavana eviiviiya ma evovorereghi da ekamkam patapatai na nani kamonai God kurina

---

* 10:9: Num 21:5-6 * 10:10: Num 16:41-49 * 10:16: Mat 26:26-28; Mak 14:22-24; Luk 22:19-20

evovokavakavara.* ¹⁹ Koakovi da aviyavisina aisisiyei, bo? Sawara yamoyamonisi ma kokoitau na i rewapana kegha. Ma siya esuwasuwara kurisi na bade siyasi i rewapana kegha ma ke puyapuyakisi. ²⁰ Aviyavisina aisisiyei na weni, iyavo kava God vaghata ke iti tumaghanei na kanuma beroberosi kurisi esuwasuwara, ke God kurina. Ma ke ata kayokayowei da tami kanuma beroberosi yavata koni kiikapu.* ²¹ Tami ke kovokovoghina da Bada ina reduwai konuma ma bade kanuma beroberosi i reduwai konuma. Ma ke kovokovoghina da Bada ina riyapa tepanai kona kam patapata ma bade kanuma beroberosi i riyapa tepanai kona kam patapata. ²² Weni nakanani koni miiriruwaruwa na Bada koni nuwapughupughui. Tami konotanotai da kovi rewapana kirakai da Bada koghekuyowei bo?*

²³ Wawaya viya evonavona bo, “Bera kudubina taberai na vaghina.” Ma kegha da ke bera kudubina na biibiina kavakava da ini viteta. Ma bade ke bera kudubina na biibiina kavakava da tirewapana.* ²⁴ Ke tam am biibiina kubiine kunekwa. Kegha, wawaya i biibiina kubiine kunekwa.

²⁵ Vigimagimara gawarinai na siya peyarina na vaghina, kuna kam wapawapa. Ma ke am nota ina ragharagha ma ke kuni tarakiiyana da siyana na puyapuyakina bo biibiina, ²⁶ iyamna giruma katamana evonavona bo, “Dobu ma bera kudubina na Bada rapenai.”*

²⁷ Ma wawaya sago God ke iti tumaghanei ina viinim kam kubiine ma kuni vaghinei na aviyavisina ku maghinom ina terei na kekani. Ke am nota ina ragharagha da berabero keberaberi bo kegha. Ma ke kuni tarakiiyana

---

* 10:18: Lev 7:6   * 10:20: Deut 32:17   * 10:22: Deut 32:21   * 10:23:
1Kor 6:12   * 10:26: Psa 24:1

da siyana na puyapuyakina bo biibiina. ²⁸ Ma wawaya sago ita vonem bo, “Weni tuna na suwara siyana,” na ke kuna kani, iyamna nani wawayina ivonem na inotai da siyana kuna kani na bera berona. Ina notaragharagha kubiine na siyana kebarei. ²⁹ Ke tam am notaragharagha ati sisiyei, ma nani wawayina ina notaragharagha kubiine. Tuna ke itakova bubuni da meni tuna bera biibiina ma meni tuna bera berona.

Ma wawaya ina vona bo, “Taku vovotaweku da bera kudubina ana berai. Avi kubiine wawaya sago ina notaragharagha kubiine ina guduku? ³⁰ Kam kamonai God kurina avi kiikiwa bubuna na avi kubiine wawaya sago ini wavuku, ina vona da abera beroi?” ³¹ Tam na maranai kekamkam ma keumuma bo aviyavisina kudubina keberaberai na kebera bubuni da God kana kadara ina rakata. ³² Ke kuna berai da Jiu damsi, Grik damsi bo vitumaghana damsi kamosiyai, wawaya sago ruyagha kuna verei da ina peku. ³³ Taku nakanani aberabera tovonni da mara nonowa bera biibiisi aberaberai da wawaya kudubisi ati nuwaviinisi. Ke taku aku biibiina kubiine ma wawaya kudubisi i biibiina aekwekwai da yawasa makamakii nonowina ita panani.

11

¹ Ma vaghina, ikikava taku Bada ina bera akivikivini, nakanani tami bade aku bera kokivini.*

Vokavakavara ina keta maninina.

² Bera ku kudubina kamonai konotanotiku ma bade vibeyebeyena ikikava avi damani kurimi na kovovotani, tuna kubiine aigheghena kirakiiyemi. ³ Wekarakava akayokayowei da konakovi da Keriso ina Bada na God. Ma tomotomowa kudubita ita Bada na Keriso. Ma wavine ina bada na kawana. ⁴ Tomowa debiiyai eniponipowana bo

---

* 11:1: 1Kor 4:16; Plp 3:17

ini peroveta da sisiya God gwabinai ina viiya ma ini debei ma gayamina kwarekwarewina na Keriso ekiikiiviberoi.*
⁵ Ma wavine debiiyai eniponipowana bo ini peroveta da sisiya God gwabinai ina viiya ma ini debei ma gayamina ke kwarekwarewina na kawana ekiikiiviberoi. Itinimaya, iyamna tuna nakanani ma uyawina ita gharitawei. ⁶ Ma wavine gayamina ke ita kwarewi na ibiibai da peyarina ita gharitawei. Ma kegha, itinimaya da uyawina ita boriya bo ita gharini. Tuna kubiine gayamina na ina kwarewi. ⁷ Ma tomowa gayamina na ke ina kwarewi, iyamna tuna God iyamoni da maghimaghighina ma kana kadara kamonai. Ma wavine tuna kawana kana kadara kamonai,*
⁸ iyamna dobu karenai tomowa tuwirina ivotawei da wavine iyamoni. Ma ke wavine tuwirina ita votawei da tomowa ita yamoni.* ⁹ Ma tomowa ke ita yamoni wavine kubiine, kegha, wavine iyamoni na tomowa kubiine. ¹⁰ Ma aneya notasiyai kubiine, wavine gayamina ina kwarewi, ini matakira da kawana ina rewapana gaburina. ¹¹ Ma tota Bada ina wawaya, tuna kubiine kamotiyai tomowa wavine ke ina kitaoruwei bo wavine tomowa ke ina kitaoruwei. Ivi ruwa na sago, ¹² iyamna tomowa tuwirina ivotawei da wavine iyamoni ma bade wivine ituwa da tomotomowa. Ma bera kudubina God gwabinai ipisi.

¹³ Tami mani kotakovi da wavine gayamina ke kwarekwarewina ma God kurina ina nipowana na ibero. ¹⁴ Ma

---

* 11:4: Pol ina mariyai Keresiyana i kiki da tomowa nipowana bo sisiya God gwabinai ini debei na ke gayamina ina kwarewi. Nakanani ina bera na ini matakira da God ivokaravei. Ma bade i kiki da wavine maranai nipowana bo sisiya God gwabinai ini debei na gayamina ina kwarewi. I mariyai wivine gayamisi kwarekwarewisi imatakira da kakawasi i rewapana gaburina imakamakai. Ma nani maranai wivine madamadawarisi gayamisi ke ita kwarekwarewa. * 11:7: Gen 1:26-27 * 11:8: Gen 2:18-23

bera ku maninina evonavona da ke meyani tomowa ini uyawa da wavine nakanani. Nakanani ita berai na itinimaya kirakai. ¹⁵ Ma wavine ini uyawa na tuna na kana karawata. God uyawina iverei da gayamina kana terepara. ¹⁶ Iyai ina kayowana da dughu kamonai vokavara kana keta ina viviruwu nonowei na kurimi aku sisiya damona na weni. Ke sago keta kana viruwa ita makamakai da aviyavisina wekarakava avi sisiyei na tuna kava. Ma tokai ma God ina wawaya ekalesiya bogii ma bogiyyai na kudubita tuna takivikivini.

*Korint damsi Bada ina kaporagha ikamkam wapawapai.
(Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20)*

¹⁷ Ana vonemi da ami vikiidaburana vokavara kubiine na kamonai na berona irakata ma biibiina igisi, tuna kubiine ke ata vivighehenimi. ¹⁸ Kunona, avi yanei da Keresiyana kudubimi koikiidaburana na kamomiyai ke kota vivinuwago bubuna. Ma anotanotai da weni sisiyina na vonavaghata. ¹⁹ Agunai tami viya koikawapata na nani kamonai wawaya inakovi da iyavo kava na God ina wawaya maninimi. ²⁰ Maranai koikiidaburana na Bada ina kaporagha kota kani ma kegha, kokamkam wapawapa. ²¹ Iyavo kava kovi nao kokamkam na turaturami ke kota notanotisi da wawaya viya vitonara ekarakarisi. Ma viya na eumuma neghanegha. ²² Kade ami numa bo kegha da kota kam ma kotuma? Keresiyana damsi viya kokitaoruwesi ma moyamoyakisi koinimayamayisi bo? Iki kava ana vonemi? Ani ghehenimi bo kegha? Kegha taweyana!

Ikikava Bada ina kaporagha ita kam bubuna.

²³ Taku aviyavisina Bada gwabinai aviiya na bade tami kurimi avi damani, iyamna vaghata na weni. Muriyai da Judas ita vomiri ma Bada Yesu iti wawane na Yesu

parawa iviyya ma ²⁴ God kurina ivi kiikiwa, ivogimai ma ivona bo, “Weni tuna na taku tupuwiku, tuna tami kubiimi. Weni nakanani kona berabera da taku kona notanota nonoweku.” ²⁵ Ma bade nakanani nani kamna murinai, redu iviyya ma ivona bo, “Weni reduna kamonai na taraku, tuna ivi matakira da God tami yavata vivaghina vuna makamakiina koberai. Maranai konumu-mai na taku kona notanota nonoweku.”*

²⁶ Maranai weni parawina kona kanikani ma weni redunai konumuma, tuna na Bada ina rabobo matakirina. Kona berabera da ina ku vovira marana. ²⁷ Tuna kubiine tam iyai Bada tupuwina kuna kam wapawapai bo tarana kunuma wapawapai, tuna na berabero ghamanakina keberabera Bada tupuwina ma tarana kurina. ²⁸ Tuna kubiine wawaya ini tupavire meyei ma ina damini da tuna vaghina na Bada tupuwina ina kani ma redunai inuma. ²⁹ Wawaya, Bada tupuwina iyamna ke itakova bubuni ma ina kam ma inuma wapawapai na God ini tupaviresi ma ina vona da berabero iberai. ³⁰ Tami viya nakanani koberabera kubiine na mitamitami ma gubagubagimi ma kamomiyai wawaya viya namada irabobo. ³¹ Ma mikeda tota mani titupavira meyeta na God ke ini tupavireta. ³² Ma takovi da maranai Bada God itupavirevireta ma kovogha gisina everevereta na vibeyebeyena eberabera da ini maninita da mara damonai dobu ku berona ina tereterei na tota ke ini wavuta.

³³ Tuna kubiine varevaresiku, Bada ina kampo-
ragha kubiine kovi koyakoyagha da kudubimi koni kiidaburana ina kovi ma muriyai da kona kam patapata. ³⁴ Ma iyi vitonara ikarai na kunona ina numiiyai ita kam, da maranai koni kiidaburana na ke ina kam ma inuma wapawapa. Ina bera beroi na mara damonai God ina vitupavira ku

---

* 11:25: Exod 24:6-8; Jer 31:31-34

kamona ina rui. Ma vaghina, bera viya na karakava ani beyebeyemi maranai ana ovira kurimi.

12

Kanuma Vovokaravina ina puyo.

¹ Varevaresiku, Kanuma Vovokaravina ina puyo ani sisiyei.

Akayokayowei da vonavaghata konakovi. ² Koakovi da rorova tami Keriso ke koti tumaghanei ma nani maranai wawaya ivi beroberowemi da sawara yamoyamonisi ma kokoitau kovovokavakarisi. ³ Tuna kubiine ani akovimi da iyai God Kanumina ina rewapanai isisiya na ke meyani ina vona bo, “Yesu aimagi.” Ma iyai ina vona bo, “Yesu tuna Bada” na Kanuma Vovokaravina ina rewapanai kava da nakanani ini sisiya.

⁴ Kanuma ina ku nevaneva na puyo bogii ma bogiiyai taviiviiya, ma Kanuma Vovokaravina sago kava, tuna weni puyosi peyarina erereregha.* ⁵ Biga bogii ma bogiiyai ma kegha da Bada sago kava tabigebigei. ⁶ Wawaya sago sago дума i bera bogii ma bogiiyai God kubiine eberaberi ma meni berasi kava eberaberi na God rewapana ina veresi da ina bera bubuni. ⁷ Wawaya sago sago дума i yawasa kamoni ini debei da Kanuma Vovokaravina ina puyo gwabisiyai. Wawaya kana puyo na ke tuna mani kava ina biibiina kubiine, ma Keresiyana peyarisi kubiisi. ⁸ Kanuma Vovokaravina wawaya sago kana puyo na nuwagiura iverei da nuwagiura sisiyisi wawaya kurisi ini damadamani. Ma nani Kanumina wawaya sago kana puyo na akova iverei da nani akovina ina vividebei vitumaghana wawayisi kurisi. ⁹ Ma bade wawaya sago kana puyo da ina nota ini rewapana ma ini tumaghana kiimatana. Ma sago kana puyo iverei

---

* 12:4: Rom 12:6-8

da gubagubagisi ina viviyawasisi. ¹⁰ Ma bade sago kana puyo da bera ghamaghamasi ina beraberi. Ma sago kana puyo da ini peroveta na sisiya God gwabinai ina viiya ma ina vividebei. Ma wawaya sago kana puyo da inakovi da meni wawayina rewapana Bada gwabinai iviyya ma meni wawayina rewapana kanuma berona gwabinai iviyya. Ma sago puyo iveri da kunuma gamosiyai ina vivisisiya. Ma sago puyo iveri da maranai kwinana kunuma gamonai ini sisiya na iyamna ina vividebei vitumaghana wawayisi kurisi. ¹¹ Ma weni puyosi peyarina na nani Kanumina sago kava ererereghi, tuna ina kina kava ina kayowanai wawaya sago sago duma ina puyosi.

Tupuwa sago kava kamoni biga ipeyari.

¹² Wawaya tupuwina sago kava ma kegha da nani kamoni biga bogii ma bogiiyai eberaberi. Namanaki wawaya matana, kaena, imana bo tinina, ti na bogii ma bogiiyai, ma peyari na tupuwa sago kava kamoni. Ma Keriso na nakanani.* ¹³ Maghimaghighina tota peyarita, Jiu damsi ma kupuna damsi, sleiv wawayisi ma wawaya votawesi, peyarita Kanuma Vovokaravina ibabaitota da Keriso tupuwina sago kava ku kamona tarui. Ma God, Kanuma Vovokaravina na peyarita ivereta.

¹⁴ Vaghina ma, wawaya tupuwina na ke bera sago kava ina berai ma bera ipeyari. ¹⁵ Mikeda wawaya kaena ita vona bo, “Taku na ke ima, tuna kubiine taku ke tupuwa kamoni.” Nakanani iti sisiya ma kegha da tuna na tupuwa kamoni. ¹⁶ Mikeda wawaya tinina ita vona bo, “Taku ke mata, tuna kubiine taku na ke tupuwa kamoni.” Nakanani iti sisiya ma kegha da tuna na tupuwa kamoni. ¹⁷ Mikeda wawaya tupuwina kudubina na mata kavakava na ikikava iti yana? Bo mikeda tupuwina kudubina na tina

---

* 12:12: Rom 12:4-5

kavakava na ikikava pughu ita yoni? ¹⁸ Ma vonavaghata, God wawaya tupuwina iyamoni da kamoni biga bogii ma bogiiai ina berai. God ina kayowanai na kii gawara nununai iteresi. ¹⁹ Wawaya kaena kava kuta kitai na ke kovokovoghina da kuta vona bo, “Tuna na wawaya.” ²⁰ Vona bubuna, wawaya tupuwina na sago kava ma nani kamoni bera bogii ma bogiiai eberaberai.

²¹ Tuna kubiine mata ke ima ina vonei bo, “Tam ke ata kayokayowem,” bo gayama ke kae ina vonei bo, “Tam, abarem.” ²² Ma wawaya tupuwina kamoni na viya mitamitasi ma kegha da ke vaghina da tabaresi, iyamna i biga imakiiyana. ²³ Ma viya na ke debiiai kata vivisisiyesi ma kegha da takitaruvisi ma takoyagha bubunisi. Ma wawaya tupuwita kamoni gawara viya inimayamaysi na tatere gavugavusi. ²⁴ Ma viya na vaghina, ke inimayamaysi na debiiai ina makai. Ma God peyarisi ivi sagosi da tupuwa sago kava. Ma nani kamoni mitamitasi ma inimayamaysi ekoyakoyagha bubunisi ma ekiikiiepepisi, ke rewapanisi nakanani. ²⁵ Tuna kubiine Keriso tupuwina kamoni na wawaya ke ini bogebogesi ma peyarisi nani kamoni ini vowaguvivirana. ²⁶ Ma mikedu tupuwa kamoni sago inivisi ina viiviiya na peyarisi nani inivisi ina vii patai. Ma sago ina bera bubuni na peyarisi ini nuwabiibiiyei.

²⁷ Tami peyarimi na Keriso tupuwina ma tami sago sago duma na nani tupuwina kamoni. ²⁸ Vitumaghana wawayita kamotiyai God, wawaya ivinesi da avi bigasi kava ina berai. Kunona aposol ivinesi, iteretani na peroperoveta, ma iteretana meyei na vibeyebeyena wawayisi. Nani murinai wawaya ivinesi da bera ghamaghamasi eberaberai ma viya rewapana iveresi da gubagubagisi iyawasisi. Ma viya na nimonimoriyai turaturasi ivitesi, ma viya na wawaya peyarisi inowesi da biga eberaberai ma

bade viya ivinesi da kunuma gamosiyai ini sisiya.* ²⁹ Ma ke peyarisi na aposol bo peroperoveta bo vibeyebeyena wawayisi. Ma ke wawayi peyarisi bera ghamaghamasi ita beraberi. ³⁰ Ke peyarisi gubagubagisi iti yawasisi, ma bade viya kava kunuma gamosiyai ini sisiya, ma ke peyarisi sisiyisi iyamsi iti debei. ³¹ Ma nuwanuwami kudubina puyo ghamaghamasi kota kayowei.

Wekarakava na keta biibi kirakiina ani beyemi, tuna na nuwaviina.

13

Nuwaviina.

¹ Mikeda taku, wawayi ma aneya gamosi bogii ma bogiyyai ati sisiya ma nuwaviina gwabikuwai kegha na aku sisiya na kwebuna, nipu wapawapa aberaberi ma iyamna kegha.

² Mikeda kaku puyo da ati peroveta ma bade akova kudubina ma nota gavugavusi atakova yavui, ma bade ati tumaghana kirakai da koya ata voni da ita nae ku gawara sago ma ita tupuwa, ma weni berasi kamoni nuwaviina gwabikuwai kegha na taku na kwebuku.*

³ Mikeda aku sawara kudubina wawayi moyamoyakisi ata veresi, ma ati vaghinei da wawayi tupuwiku ku keyama karakarati ita tawanaruweku ma nani kamoni nuwaviina gwabikuwai kegha na ke aviyavisina biibiina ata viiya.

⁴ Nuwaviina wawayi na ere nuwanubana ma nuwanuwana pikanai bera kudubina eberaberi. Ma nuwaviina wawayi na ke ina nuwakapi bo ina kayotata ma ke ini gheghena meyi. ⁵ Nuwaviina wawayi gwabinai na vikayotirana kegha, nota meyena kegha, ma kayoghakighaki kegha. Tuna na notataweyana

* 12:28: Epe 4:11   * 13:2: Mat 17:20, 21:21; Mak 11:23

wawayina. ⁶ Nuwaviina wawayina na bera beroberosi ke ita vivinuwabiibiiyei, ma vonavaghata na tuna ini nuwabiibiiyei. ⁷ Nuwaviina wawayina ke meyani ina nota ina peku, mara nonowa ini tumaghana, ina nota ini rewapana, ma ina miirikikina.

⁸ Nuwaviina na makamakii nonowina. Ma wawayaya iperoveta da God ina sisiya idebei na karakava nani puyona ina kovi. Ma wawayaya kunuma gamosiyai isisiya na karakava nani gamosi ina wapa. Ma nuwagiura nakanani, bade ina wapa, ⁹ iyamna nuwagiura nevanevana kava takovi. Ma bade sisiya nevanevana kava God gwabinai taviiviiya da tidebei. ¹⁰ Ma karakava bera vaghata kudubina ina nekiibau na aviyavisina gisina wekarakava gwabitiyai na ina wapa.

¹¹ Gisikuwai na gegeya i sisiyai avivi sisiya ma gegeya notasi anotanotai. Maranai amagura na gegeya berasi avoterei. ¹² Karako weni maranai God maghighina takitakita sowasowai. Ma karakava mara epipisi da wawayina vaghata maghighina takita bubuni. Karako na aku akova igisi ma karakava anakova bubuna. Iki kava God iakova bubuniku, nakanani God anakova bubuni.

¹³ Ma vaghina, puyo peyarisi ina wapa ma bera ivi aroba kava na mara nonowa ina makai, ti na vitumaghana, nota rewapana ma nuwaviina. Ma kamosiyai na nuwaviina ighe kirakai.

14

Kanuma Vovokaravina ina puyo ivi sisiya meyei.

¹ Nuwaviina ketana kokivini ma nuwanuwami kudu binai Kanuma Vovokaravina ina puyo kokayowei. Puyo sago biibiina kota kayowei na weni, koti peroveta da sisiya God gwabinai kota viiya ma koti debei wawayaya kurisi.

² Iyi kunuma gamosiyai ini sisiya na ke wawayaya kurisi

ita vivisisiya ma God kurina, iyamna ke sago wawaya ina sisiya itakovi. Kanuma Vovokaravina ina rewapanai sisiya gavugavusi isisiyei. ³ Ma meni wawayina peroveta puyona iviyya da God ina sisiya idebei wawaya kurisi na ivitesi, nota biibiisi evereveresi da ekiikiiepepisi ma nuwanuba evereveresi. ⁴ Ma iyai kunuma gamosiyai isisiya na tuna mani ivite meyei, ma iyai God ina sisiya idebei na ekalesiya kudubisi ivitesi.

⁵ Akayokayowei da kudubimi kunuma gamosiyai koti sisiya, ma kegha da aku kayowana ghamanakina da koti peroveta da God ina sisiya koti debei wawaya kurisi. Tuna na puyo ghamana, ke nakanani ma wawaya kunuma gamosiyai iti sisiya. Ma kegha da wawaya kunuma gamosiyai ini sisiya ma bade ku tepana ini debei da nani sisiyisi na iyamsi avai na tuna puyo ghamanakina iviyya da ekalesiya ini vitesi da ini rewapana. ⁶ Varevaresiku, ana pisi kurimi ma maranai kunuma gamosiyai ani sisiya na tuna na ini vitemi bo kegha? Kegha taweyana. Ma mikedada nota God gwabinai ana viiya ma ani mamatarei, bo nuwagiura ma akova ani beyebeyena bo God ina sisiya gavugavuna ani debei, na vaghina, tuna ini vitemi.

⁷ Sawara ke vividagudagusi, ke ti mani ita tutou nakanani ma durere ma enava na wawaya inuveni bo ina kiitovotovona bubuni na tavogiini da avi tavorina iuvuveni bo eraravi. ⁸ Ma mikedada ture ke inuvena bubuni na ikikava wawaya ina vovunagha da ghaviya ina nepotei? ⁹ Tami nakanani, mikedada kunuma gamosiyai koni sisiya vigayagaya na wawaya ikikava inakovi da tam aviyavisina kisisiyei? Tuna na sisiya wapawapa, am sisiya nakanani ma yanunu. ¹⁰ Agunai dobu ku kudubina na wawaya i gamo bogii ma bogiyyai isisiya, ma peyarisi na ere iyamsi. ¹¹ Mikeda wawaya sago isisiya na sisiyina iyamna ke ata viiviiya, tuna na dobu viruwa wawaya kuriku, ma

bade taku na nakanani kurina. ¹² Ma bade tami nakanani. Ami kayowana ghamana da Kanuma Vovokaravina ina puyo gwabimiyai ita makai, tuna kubiine meni puyosi eberaberai da ekalesiya ina rewapana erakaradata na God kurina kovi nowi da nani puyosi kamomiyai ina rakata.

¹³ Tuna kubiine, iyi kunuma gamosiyai isisiya na ina nipowana da akova Kanuma Vovokaravina gwabinai ina viiya da sisiyisi iyamsi ini debei wawaya kurisi. ¹⁴ Mikeda kunuma gamosiyai aniponipowana na kanumikuwai aberaberai ma nani kamonai taku mani ke atakovi da aviyavisina aisisiyei. ¹⁵ Aviyavisina ana berai? Kanumikuwai na kunuma gamonai ana nipowana ma bade aku notiyai na gamokuwai ana nipowana. Kanumikuwai na kunuma gamonai ana tavora ma bade aku notiyai ana tavora. ¹⁶ Ma mikeda tam kanumimuwai na kunuma gamonai God kuta vovokavakavari ma wawaya sago koroto kamonai am sisiya iyamna ke itakakovi na ikikava ini vaghinei da ina vona bo, “Amen”? Am vikiiki-iwa iyamna ke ita viiviiya. ¹⁷ Namanaki da am nipowana ma am vikiikiiwa God kurina na ibiibii kirakai, ma kegha da kwinam na ke iti vite tovonu.

¹⁸ God aikiikiiwei da kunuma gamosiyai mara nonowa aisisiya da tami peyarimi aghekuyowemi. ¹⁹ Ma kegha da Keresiyana kamosiyai ani sisiya na meni berana na iyamna irakata da akova kona viiya? Vibeyebeyena kimatanina ma tupona kava ana berai bo kunuma gamonai ani sisiya da ina guri kirakai? Kegha, vibeyebeyena tupona na iyamna irakata ma tuna ana berai.

²⁰ Varevaresiku, ke kona berai da tami gegeya nakanani, ti na notamagura gwabisiyai ke ita terei. Tami na komagura ikovi. Ma kegha da ikikava gegeya nota didibarisi ke itakovi na tami bade nakanani nota didibarisi ke

kona notai. ²¹ Ma giruma katamana kamonai igirumi da Bada ivona bo,
 “Dobu viruwa wawayisi ana vonatawesi
 da gamo viruwai ini sisiya aku wawaya kurisi,
 ma patana da aku sisiya ke ini yanei.”*

²² Sisiya kunuma gamosiyai na iyavo kava ke ita vivitumaghana na imatakira kurisi ma ke ekalesiya kubiisi. Ma God ina sisiya videbena, tuna na ekalesiya kubiisi ma ke iyavo kava ke ita vivitumaghana kubiisi.

²³ Mikeda Keresiyana kudubimi koti kiidaburana ma peyarimi koti karei da kunuma gamosi bogii ma bogi-iyai kota vivisisiya ma nani kamonai wawayota bo ke vitumaghana damsi ita rui ma nakanani iti yanemi na ita vona bo, “Damsi ineghanegha bo?” ²⁴ Ma peyarimi God ina sisiya kota vividebei ma wawayota bo ke vitumaghana wawayina ita rui ma nani sisiyisi iti yanei na nuwanuwana ita tonai, iyamna damina ita viiya da tuna berabero wawayina. Nani sisiyisi peyarisi iti yanei ma tuna mani iti tupavire meyei, ²⁵ da ina nota gavugavusi iti debei. Iti tuwaporeruruwana ma God ita vokavakavari ma iti mamatara bo, “Vonavaghata God na weni, tami kamomiyai.”

Vokavara kana keta.

²⁶ Varevaresiku, aviyavisina avivi sisiyei na ku tepana ana terei. Maranai koikiidaburana vokavakavara kubiine na wawaya sago da vokavara tavorina ina tavotavori, ma sago da ina vivibeyebeyena, ma sago da sisiya God gwabinai ina viiya da ina vividebei, ma sago da kunuma gamosiyai ina vivisisiya, ma bade sago da nani sisiyisi kunuma gamosiyai na iyamsi ina vividebei. Nani berasi kudubina kona berabera na Keresiyana dami ini vitemi

---

* 14:21: Isa 28:11-12

da koni rewapana. ²⁷ Wawaya kunuma gamosiyai visisiya ina kayowei na ruwa bo aroba kava ini sisiya. Ma ke peyarisi marasago ina berai. Ini koyakoyagha da wawaya sago sago duma ini sisiya. Ma wawaya sago ina vovunagha da nani sisiyisi peyarina iyamsi ini debei. ²⁸ Ma mikeda Keresiyana kamosiyai wawaya kegha da nani sisiyisi iyamsi iti debei na ibiibai da sisiya wawayina ini kawapotapota da tuna ma God kava ini sisiya karakarava. ²⁹ Peroperoveta ruwa bo aroba sisiya God gwabinai ina viiya da ini debei na iyavo kava ini yanesi na ina ruvai da aviyavisina isisiyei na vonavaghata bo kegha. ³⁰ Mikeda wawaya sago ina vivisisiya ma nani kamoni peroveta sago nota God gwabinai ina viiya na wawayina isisiya na ina voterei da peroveta ini sisiya. ³¹ Tami peyarimi sago sago duma ami taraboga kona viiya da God ina sisiya koni debei da peyarimi akova kona viiya ma ini vitemi da ami nota ini rewapana. ³² Ma wawaya iyai peroveta puyona ina viiya da God ina sisiya iti debei na kovokovoghina da tuna mani ini potepote meyei da ini koyakoyagha da ina taraboga ina viiya da ini sisiya, ³³ iyamna God tuna ina kayowana da bera maninina kavakava. Ina kayowana da ina wawaya nuwanubiyai ina makai.

Maranai Keresiyana kudubisi dobu nununai ikiidaburana vokavara kubiine ³⁴ na wivine kawasi ina pota, ke debiyai ini sisiya. Vonaviyoyovana katamana igiruma da ti na kakawasi gaburisiyai. ³⁵ Ma aviyavisina akovina ina kayowei na karakava kakawasi ini tarakiyanesi i numiiyai, iyamna ibero kirakai da wavine ita vomiri da vokavara kamoni iti sisiya.

³⁶ God vonana karena na tami bo? Bo tami kava kurimi inekiibau bo? ³⁷ Ma iyi tam kuna nota meyem da tam God ina peroveta bo puyo Kanuma Vovokaravina gwabinai kuviiya na kutakova bubuni da aviyavisina agirugirumi

kurimi na Bada ina sisiya bagibagina. ³⁸ Ma iyavo kava weni sisiyina ina vonabarei na bade Bada ina vonabaresi.

³⁹ Tuna kubiine, varevaresiku, mara nonowa nimonimoriyai nuwanuwami kovotawei da sisiya God gwabinai kona viiya ma kona vividebei. Ma bade wawaya ke koni ghiyesi da kunuma gamosiyai visisiya ina voterei. ⁴⁰ Ma bera kudubina kobera bubuni da maninina kavakava.

15

Keriso irabobo ma ivomiiri kana sisiya.

¹ Varevaresiku, wekarakava Keriso varana biibiina ata vonavinotimi. Tuna adimei kurimi na koviya ma kovi tumaghane da tuna tepanai komiimiirikikina. ² Weni varana biibiina adimei kurimi na kovi tumaghane ma kovokikini da yawasa makamakii nonowina kopanani. Mikeda ke kona vokikini na ami vitumaghana na kwebuna.

³ Taku aviyavisina aviiya na avi damani kurimi. Iki kava giruma katamana ivona da ita tupuwa na vaghina, nakanani itupuwa. Bera ghamanakina na weni, Keriso ita berabero kubiine irabobo,* ⁴ ma idogoi ma mara viarobina kamonai rabobowai ivomiiri. Giruma katamana ikikava ivona na berana itupuwa.* ⁵ Ma kunona Keriso, Pita kurina inekiibau, ma muriyai da ina aposol ivi 12 kurisi.* ⁶ Nani murinai na mara sago kana kivi kivi peyarisi kurisi inekiibau, ti na ivi 500 ma ku tepana. Peyarisi na patana da yawayawasisi emakamakai, viya kava namada irabobo. ⁷ Muriyai bade Jemes kurina inekiibau, ma ina aposol kudubisi kurisi.

---

* 15:3: Isa 53:5-12   * 15:4: Psa 16:8-10; Mat 12:40; Apos 2:24-32   * 15:5: Mat 28:16-17; Mak 16:14; Luk 24:34, 36; Jon 20:19

⁸ Ma turina na taku kuriku. Namanaki da taku aku tupuwa ketana na bogiyyai ma kegha da inekiibau kuriku.*
⁹ Taku na aposol peyarisi gaburisiyai. Ma taku ke ata biibii kamowa da ati aposol iyamna God ina wawaya avivi tupaketowanesi.*
¹⁰ Ma God ina agabiibai kuriku irakata da ivineku da avi aposol. Ma aposol bigana abera kirakiyyei da iyamna irakata, ke aposol peyarisi nakanani. Ma ke taku aku rewapanai ma God ina agabiibai tepanai da biga iverau bubuna.
¹¹ Vaghina ma, mede kota voneku meni wawayina idima kurimi, taku bo aposol sago. Ma peyarikai na Keriso varana kava kadimadime. Ma tuna varana kovi tumaghane.

Rabobowai tavomiiri.

¹² Ma namada dima kamoni kovi yanei da Keriso rabobowai ivomiiri. Ma avi kubiine tami viya kovonavona da wawaya ina rabobo na ke ina vomiiiri? ¹³ Mikeda wawaya rabobowai ke ina vomiiiri na bade Keriso ke ita vomiiiri.
¹⁴ Ma mikeda Keriso ke ita vomiiiri na akii dima na iyamna kegha, ma bade ami vitumaghana na iyamna kegha.
¹⁵ Ma ku tepana, mikeda vonavaghata da raborabobosi rabobowai ke ina vomiiiri na tokai aposol kavi mamatara bero maranai God kavivi sisiyei, iyamna akii dima kamoni namada kavona da tuna iberai da Keriso rabobowai ivi yawasi.
¹⁶ Mikeda raborabobosi ke ita vomiiiri na bade Keriso nakanani ke ita vomiiiri.
¹⁷ Ma Keriso ke ita vomiiiri na ami vitumaghana na iyamna kegha, ma patana da ami berabero kamoni kota makamakai.
¹⁸ Nakanani na iyavo kava Keriso ivi tumaghane ma irabobo na iwapa tuwanonowa.
¹⁹ Ma mikeda Keriso titumaghane ma nani vitumaghanina na ita yawasa dobuwai kava kubiine ma rabobo murinai na

---

* 15:8: Apos 9:3-6   * 15:9: Apos 8:3

ke sago yawasa tapanani na wawaya ita vonaviiviyaketa, ita vitumaghana na iyamna kegha.

²⁰ Ma vonavaghata na weni. God iberai da Keriso rabobowai ivomiiri. Keriso ivi nao ivi matakira da iyavo kava irabobo na karakava ti bade ina vomiiiri, ²¹ iyamna tomowa sago ina bera kubiine rabobo tapanapanani, ma bade tomowa sago ina bera kubiine rabobo murinai tavomiiri. ²² Adam ina bera kubiine peyarita tarabobo. Ma bade Keriso ina bera kubiine rabobowai tavomiiri. ²³ Tota sago sago duma ita mara iterei. Keriso ivi nao ma karakava ina vovira na iyavo kava tuna rapenai na ina vomiiiri. ²⁴ Nani murinai na mara damona ina nekiibau na Keriso ina vomiiiri da kiikiivavo, kanuma beroberosi i babada rewapanisi yavata kudubisi ina ghegavovorisi. Ma murinai ina vikiivavona ini damani ina Mamai God kurina, ²⁵ iyamna Keriso ini kiivavo ina nena da kana ghavighaviya God ina tereoruwesi da kae gaburina.* ²⁶ Ma damona na rabobo ina ghegavovori, tuna na kana ghaviya turina. ²⁷ Giruma katamana evonavona bo, “Bera peyarina kaena gaburina iterei.” Vonavaghata, ma maranai ivona bo ‘bera peyarina,’ takovi da ke God iti sisiyei, tuna na tepanai. Ma God bera peyarina Keriso gaburina ina terei.* ²⁸ Bera peyarina Natuna Keriso gaburina ina terei da ini badei. Ma Natuna tuna mani ina tereoruwe meyei da God ina rewapana gaburina ina makamakai. God nakanani ina berai da bera ku kudu-bina tuna ina ghekuyowei.

²⁹ Ma mikedaraborabobosi ke ina vomiiiri na iyavo kava raborabobosi kubiisi ina babataito na ke aviyavisina biibiina ina panani. Tuna kubiine na avi kubiine wawaya ina babataito raborabobosi kubiisi? ³⁰ Ma mikedaraborabobosi ke ita vomiiiri na avi kubiine mara nonowa

---

* 15:25: Psa 110:1   * 15:27: Psa 8:6

tokai kaverevere meyekai Keriso kubiine da wawaya ina kiikiiviberokai? ³¹ Ma taku akiibau wapa da rabobo ma yawasa ku kamona abigabiga. Ma vonavaghata, taku mara nonowa nakanani, ma kegha da ainuwabiibii kirakai iyamna tami ita Bada Yesu Keriso yavata kovi nuwasago. ³² Mikeda raborabobosi ke ita vomiiiri na avi kubiine Epe-sas kamonai wawaya beroberosi yavata kavi ruwa, ti na nakanani ma ghamoghamo dipa? Aviyavisina biibiina ata panani? Rabobowai ke tavomiiri na vaghina, “Takam ma tuma, iyamna maram tarabobo.”*

³³ Ma ke wawaya ini beroberowemi, “Wawaya maninimi ma beroberosi yavata koni kiikapu na ini nowemi da ku keta berona kona rui.” ³⁴ Konota kiimatana, kovovira ku keta maninina ma bera beroberosi kovoterei. Avon-avonemi, kotinimaya, iyamna tami viya na God ke kotakovi.

Raborabobosi ina vomiiiri na tupuwisi ikikava.

³⁵ Tami viya kota vona bo, “Raborabobosi na ikikava ina vomiiiri? Ma, ina vomiiiri na tupuwisi kitana ikikava?”

³⁶ Tami neghaneghami! Aviyavisina tavovoni na vavina ina bowa da peina ina gogogo. ³⁷ Ma aviyavisina dowiyai kevovoni, whiti peina bo pei sago, ke kiina kudubina kuta vovoni ma peina kava kevovoni. ³⁸ Ma pei ina gogo ina ghae na God ina kayowanai ina berai da kitana ikikava. Pei bogii ma bogiiyai ma eberaberai da ina magura na kitasi bogii ma bogiiyai.

³⁹ Ma tupuwa peyarina God iyamoni da bogii ma bogiiyai. Wawaya tupuwita, ghamoghamo tupuwisi, kiu ma iyana, peyarisi na bogii ma bogiiyai.

⁴⁰ Ma kunuma makamakiisi kitasi ibiibii kirakai ma bade dobu makamakiisi kitasi ibiibii kirakai. Ma God iyamonisi da kii kita na bogii ma bogiiyai. ⁴¹ Madegha kana

---

* 15:32: Isa 22:13

kita bogiyyai, nawaravi kana kita bogiyyai, gwamegwame kamosiyai kii kita bogii ma bogiyyai. Ma kegha da peyarisi na kitasi biibiisi.

⁴² Weni nakanani ina tupuwa maranai wawaya rabobowai ina vomiiiri. Wawaya tupuwina ina dogoi na ina bowa ma ina vomiiiri na tupuwina na makamakii nonowina. ⁴³ Maranai wawaya tupuwina ina dogoi na berona, ma ina vomiiiri na kitana ina biibii kirakai. Ma ina dogoi na mitamitana, ina vomiiiri na tuna ini rewapana kirakai. ⁴⁴ Wawaya ina rabobo ma ina dogoi na tuna dobu tupuwina. Ma wawayina rabobowai ina vomiiiri na tupuwina vuna na tuna kanuma tupuwina. Tuna kubiine wawaya na sago ma tupuwina na ruwa, sago na yawasa weni dobunai kubiine ma sago na rabobo murinai kubiine. ⁴⁵ Giruma katamana igruma bo, “God kunona tomowa iyamoni da yawayawana, ma tuna na Adam.” Ma murinai na Adam vuna inekiibau ma tuna Kanumina na yawasa everevereta.* ⁴⁶ Ma kunona God weni dobuna kubiine tupuwita iyamoni ma karakava tavomiiri na kanumita kubiine tupuwa vusi taviya. ⁴⁷ Dobu karenai God dowa iviyya ma iyamoni da Adam, tomowa karena. Ma tomowa viruwina na kunumai ioru, tuna Keriso. ⁴⁸ Wawaya dobu makamakiisi na ere tupuwisi, ti na Adam nakanani dowiyai iyamonisi. Ma kunuma makamakiisi ti na Keriso nakanani, tuna kunumai emakamakai. ⁴⁹ Tota karako tupuwita na Adam nakanani ma karakava mara epipisi da tupuwita ini vuni da tomowa kunuma makamakina nakanani.

⁵⁰ Varevaresiku, avonavonemi da God ina vikiivavona kamoni wawaya tupuwisi ere viyosi ma ere tarasi na i gawara kegha. Aviyavisina ina rabobo na ke kovokovoghina da yawasa makamakii nonowina ini rapenei.

---

* 15:45: Adam vuna na Yesu Keriso.

⁵¹ Kovi yana, akova gavugavuna ana vonemi. Wawaya viya ina rabobo ma viya tamakamakai ma ture turina ina tou da yaghiyaghinai God ina tawanavireta.† ⁵² Bera yaghiyaghinai ina tupuwa, nakanani ma kadakadara. Nani turena ina tou ma raborabobosi ina vomiri da ke ina rabobome. Ma peyarita God ina tawanavireta da tupuwita vusi. ⁵³ Aviyavisina ita rabobo na ina virai da makamakii nonowina. Ma aviyavisina ita bowa na ina virai da ke meyani ina rabobo. ⁵⁴ Weni berasi peyarina na ini matakira da aviyavisina giruma katamana ivonei da ina tupuwa na vonavaghata. Ivona bo,

“Rabobo kana mara ikovi, God ivi kovi tuwanonowi.*

⁵⁵ O, rabobo kade kuta ghekuyoweku bo?

Kegha, ke kovokovoghim!

O, rabobo kuta vowiku, bo?

Kegha, am rewapana ikovi!”*

⁵⁶ Rabobo ina rewapana berabero gwabinai iviyya. Ma berabero ina rewapana na Moses ina vonaviyoyovana katamanina kamoni. ⁵⁷ Ma God tikiikiwei, iyamna ita Bada Yesu Keriso iberai da berabero ma rabobo taghekuyowei.

⁵⁸ Turaturaku, tami nuwanuwaku. Weni notasi kubiine komiirikikina da ke kona peku. Ma mara nonowa nuwanuwami kudubinai Bada kubiine kona bigabiga, iyamna ami biga Bada kurina na ke bera wapawapa.

16

Verena Keresiyana damsii kubiisi.

---

† 15:51: Pol weni tuna igrugirumi na inotanotai da gisina kava Keriso ita vovira ku dobu da mara damona. Inotanotai da tuna yawayawana dobuwai ma nani kamoni Keriso ita nekiibau da ita kitai. Ma kegha. * 15:54: Isa 25:8 * 15:55: Hos 13:14

¹ Ma wekarakava verena ani sisiyei. Mane kota terei da Keresiyana wawayisi Judiya kamonai koti vitesi. Vitumaghana wawayisi Gareisiya kamonai namada avonesi da weni berana eberaberai na tami bade nakanani kota berai.* ² Sande nununai tami sago sago duma mane kona tereterei da ina rakata. Mura wawayimi na ghamana kona tereterei ma moyamoyakimi na gisina kona tereterei. ³ Ana nekiibau na iyavo kava kovinesi da mane ita kavari ita nae ku Jerusalem na vivaghina pepana ana girumi kubiisi, ana veresi ma ana vonatawesi. ⁴ Mikeda ita biibai da taku yavata kata nae na vaghina, ani kaeturanesi kana nae.

Aviyavisina Pol ina berai.

⁵ Ana nae ku Masedoniya dobuna ma muriyai ana pisi kurimi, iyamna aku biga emakamakai da Keresiyana damsi Masedoniya kamonai ana rugenarisi.* ⁶ Muriyai ana pisi na gwabimiyai tamakai mara gisina gurina, mikeda kwamra sago. Ma koni tamiineku da mike nae ana kayowei boni na ana nae. ⁷ Wekarakava ata pisi kurimi na mara tupona kava gwabimiyai kata makai. Tuna ke ata kayokayowei, aku kayowana da mara gurina katamakii patapata. Mikeda Bada ini vaghinei na nakanani ina tupuwa.

⁸ Ma Epesas kwanatuna kamonai ana makamakai da yaba kana ku mara, tuna Pentikos marana,* ⁹ iyamna weni dobunai taraboga biibiina apanani da ana dima ma ani beyebeyena. Ma nani kamonai na vikawapata irakata.

¹⁰ Ma Timoti ina nekiibau kurimi na kovi kiikiwei ma kokoyagha bubuni da ke ini nuwapoya, iyamna tuna Bada kubiine ebigabiga, taku nakanani.* ¹¹ Ke sago iyi tuna

---

* 16:1: Rom 15:25-26   * 16:5: Apos 19:21   * 16:8: Lev 23:15-21; Deut 16:9-11; Apos 19:8-10   * 16:10: 1Kor 4:17

ina kitaoruwei ma kovi vitei da nuwanubiiyai ina baba da ina vovirame kuriku, iyamna taku aikoyakoyagha da tuna ma varevaresita viya yavata ina nekiibau.

¹²Wekarakava varesita Apolos ani sisiyei. Mara nonowa avonavonei da varevaresita viya yavata ita nae kurimi, ma ke ita kayokayowei da wekarakava ita nae. Taraboga ina panani na vaghina, ina nae kurimi.

Sisiya turina.

¹³Matami ekita, ami nota erakata God kurina ma komi-irikikina, maghitepami etora ma kovi rewapana. ¹⁴Ma aviyavisina peyarina kona beraberi na nuwaviina yavata.

¹⁵Sitepanas ina rakaraka yavata koakovisi, ti na Akeya dobuna kamoni ivi nao ivi Keresiyana, ma ivere meyesi da God ina wawaya kubiisi ebigabiga. Varevaresiku, ainowi kurimi* ¹⁶da wawaya weni nakanani na i vidadana kokivini ma iyavo kava yavata ebigabiga bade kovoepetisi.

¹⁷Tami kegha kubiine avi nuwabiibii kirakai da Sitepanas, Potunatas ma Akaikas ipisi da tami epayanimi. ¹⁸Ma ikikava nuwabiibai iveremi, nakanani nuwabiibai ivereku. Wawaya weni tomotomowisi nakanani na kati gheghenisi.

¹⁹Eisiya dobuna* kamoni vitumaghana damsi kwanatu nununai ivi kiikiiwemi. Akwila da Pirisera ma vitumaghana damsi i numiiyai mara nonowa ikiidaburana na peyarisu Bada avana, ivi kiikiiwa kirakiiyemi.* ²⁰Ma bade Keresiyana varevaresita kudubisi weni dobunai ikiikiiwemi.

Ma tami kamomiyai kovi kiikiiwavivirana Bada avana.

---

* 16:15: 1Kor 1:16   * 16:19: Rorova mara katamaninai Rome damsi dobu sago ivi vavei Eisiya. Ma karako nani dobuna kana vava Turkey.   * 16:19: Apos 18:2

²¹ Weni vikiikiiwina taku mani imakuwai agirugirumi, “Taku Pol, aikiikiiwemi.”

²² Iyavo kava Bada kurina ke ita vivinuwaviina, God inimagisi.

Maranatha![†] O, Bada kepisi! ²³ Ainowi Bada Yesu kurina da ina agabiibai gwabimiyai ina makai.

²⁴ Yesu Keriso avanai aku nuwaviina avonavonatawei peyarimi kurimi.

[†] 16:22: Weni sisiyina na Hibru damsi gamosiyai. Pol ina kayowana da Bada Yesu Keriso yaghiyaghinai ina vovira ku dobu.

Gapapaiwa New Testament
The New Testament in the Gapapaiwa Language of Papua New
Guinea

Nupela Testamen long tokples Gapapaiwa long Niugini

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gapapaiwa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-14

Updates

eBible.org

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 17 Nov 2018 from source files dated 17 Nov 2018

02820c89-25a2-533d-9e19-9a2d0e178860